

FENN AZ ERNYŐ, NINCSEN KAS

Társadalmi vígjáték, 1858

SZEMÉLYEK

*Donátfi, ügyvéd
Klára, neje
Gizella, leánya
Etelka, leánya
Báró Várkövi
Rejtei
Borsosné, ennek nagynénje
Inasok*

Történik Pesten

ELSŐ FELVONÁS

(Szoba Borsosnénál, közép- és oldalajtóval.)

ELSŐ JELENET

Borsosné, Rejtei

BORSOSNÉ. *(köt)*

Mind szép; de én tudom, rossz vége lesz!

REJTEI. *(tükör előtt haját rendez)*

Ön fél, aggódik, mert nem ért ehhez.

BORSOSNÉ.

Szegény atyádról ami rád maradt,
Nyakára hágtál három hó alatt.

REJTEI.

Csak kölcsönadtam azt a nővilágnak.

BORSOSNÉ.

Öcsém, bolond vagy, s végre is bezárnak.

REJTEI.

Igen, ha a váltók előbb lejárnak,
Mint férje lennék egy gazdag leánynak.

BORSOSNÉ.

Mai világban a gazdag leány
Magánál gazdagabb férjet kíván.

REJTEI.

S én az vagyok.

BORSOSNÉ. *(nevetve)*

Te? - Egy filléred sincs.

REJTEI.

De annak hisznek; és ez drága kincs.
E hit hitel; s ez pénz, ezüst, arany.
Mai világban nem kérdik: mi van?
Hanem: mi látszik lenni?

BORSOSNÉ.

Van neked
Négy inged és száz vatermördered.

REJTEI.

De van hat frakkom, és van öt kabátom,
Az arszlánok közt van elég barátom.
Van minden héten egy új kalapom,
S van tiszta kesztyűm mindenik napon.
(Állásokba teszi magát.)
Az én turnúromnak van jelleme,
Tudom, mi a divatnak illeme.
Tudom, mikor kell frakk, mikor kabát,
Mikor fehér kendő, vagy fekete.
Háromszor öltözöm napjában át.
Ha adnak balettot vagy operát,
Hazafiságból a színházba járok;
Erkélyen ülök, mindent kritizálok,
S bon ton szerint fentszóval diskurálok.
Ilyenkor a földszint ha felpiszeg:
Én azt lenézem, s jobban csevegek.
A bálban az előtáncos vagyok;
Én rendezem a tourt s a cotillont,
És én vezérlem büszkén a colonne-t;
S ha ott latejnerféle ácsorog,
Lábára hágnak, s még ő mondja: Pardon! -
Különben utcán nem látnak gyalog;
Vagy bérkocsin kell mennem, vagy sehogy.
S ebédre járok az Európába,
Vagy az Angol királynő-szállodába -

BORSOSNÉ.

Vagy a naphoz.

REJTEI.

S ez a legfényesebb
És a legolcsóbb vendégfogadó.
S inkább eszem zsemlét; de nem leszek
Zigzug bor- és sörházban látható.

BORSOSNÉ.

S az ily pillangó meddig repked így?

REJTEI.

Míg a hitel tart; - farsang végeig.

BORSOSNÉ.

S akkor tehát elhord a fergeteg?

REJTEI.

Az ily fiúkat Hymen szánja meg;
Szép, ifju, gazdag nőket ad nekik,
Kik az adósságot kifizetik.
S én akkor hálából megengedem,
Hogy a világ is tudja, hogy nekem *(kezet csókol)*
Ily drága kedves angyal nénikém van!
Csak addig tartsa ezt, kérem, titokban.

BORSOSNÉ.

S én arra kérlek, hadd legyen titok
Azontul is. Most, hogy nénéd vagyok,
Te tartod azt szégyennek: akkor én
Fogok pirulni, hogy a kis öcsém
Iparlovag, s a legnagyobb bolond.

REJTEI.

Ah, néni, ez azon kor elve volt,
Midőn még a szabónak címerül
Egy bádoggal hintázott kívül.
És a kötőfék a házhéj előtt
Szimbolizálta a kötélverőt,
Akkor diszítani a bolt ajtaját
Egy kendő s egy darab posztó elég volt:
Most a kirakványoknak fénykorát
Éljük! Most nem belül: kívül a bolt.
Most a cím a raktár. Nem kérdi most
Azt senki: mennyi készpénzt rejt a láda?
Hanem azt kérdi: mennyi papirost
Lehet forgatni, és minő kamatra? -
Most börzejáték az egész világ;
Részvényeit nem a sors osztja fel,
Hanem a számítógép szerzi el;
S minthogy valódi érték ritkaság,
El- és tuladni rajtuk fő dolog.

Most minden a sors kerekén forog;
S nem az vesz, aki ily részvényt kiad,
Hanem az, akinek nyakán marad. *(Elé áll.)*
Nézzen meg, néni, jól! - Az én atyám
Pénzt és vagyont alig hagyott reám;
Hanem van csinos arcom s termetem,
Van lángeszem, s még lángolóbb szemem;
S ha a leányra én azt rávetem,
Ha más szerelme nem assecurálta,
Apák, anyák, nénék ott mind hiába -
Az fel van gyújtva! Négy nyelvet tudok,
S én mind a négyen udvarlok neki;
S ha ez nem használ, sírok, ájulok,
Míg a fehér zászlót nem túzi ki. -
Ezek az én részvényim; név szerint
Értékük mintegy ötezer forint.
A pesti nőbörzén szét vannak osztva,
Az agiójuk már fel van fokozva;
Csak az a kérdés, melyik tartja meg -
S az nőm leend.

BORSOSNÉ.

Az persze tönkremegy?

REJTEL.

Sőt inkább az lesz a legboldogabb nő,
Mint hogy belőlem legjobb férj leszen.
Ahol vagyokra a két fél egyenlő,
Ott mindig oscillál a súlyegyen.
Mert hol egyenlő gazdag mind a két fél,
Egyik a másiktól nem függ, nem is fél.
Uralkodásra vágyva mindenik,
Egymásnak a kormányt nem engedik.
Hol mind a két félnek minden szabad,
A szent frigy ott előbb-utóbb szakad;
Mert ott egymással addig húznak ujjat,
Míg mindaketten szépen hátrabuknak.
Én, ha uralkodnom nem sikerül,
Elnézem, hogyha nőm fölém kerül.
Mert nőmmel kell élnem, hogy nőm után
Élhessek. - Nem fogom szeretni őt:
Azért leszünk a boldogság utján.
Vak a szerelmes, vastag szemkötőt
Visel: tehát ha nőm szeret, vak is lesz,
S ha nem vezérlem, szánandóan elvesz;
S ha én szeretném a boldogtalant,
A vak vezetné a világtalant.
Azért az oly frigy boldog sem lehet,
Hol mind a két fél egyaránt szeret;

Eszét egyik vagy másik tartsa meg,
S az nem szerethet - és az én leszek.

BORSOSNÉ.

Akárki légyen a boldogtalan,
Kit elbolondítsz, annyi esze van,
Hogy csak megkérdi: hát ki és mi vagy?

REJTEI.

S a szenvedély?! - annak hatalma nagy!
Amely leánynak megkérem kezét,
Már annak Ámor béköté szemét.
Az ily szerelmes látni sem akar;
Hanem hogy a fejét is csakhamar
Kössék be, az megrögzött gondolatja;
S ha nem adják, magát el is lopatja.
Hogy elraboljam, vagy nőül vegyem?
Rám nézve mindegy - csak gazdag legyen.

BORSOSNÉ.

Tükröd nagyon rosszúl mutat, öcsém.

REJTEI.

A néni tükre ez, nem az enyém.
S az ön szemével engem senki sem néz.

BORSOSNÉ.

Más még mogorvább szemmel néz reád.
Öcsém, hallgass meg, ártalmadra nem lesz!
Hogy semmid sincs, az legkisebb hibád -

REJTEI. *(szavába vág)*

No, lássa, néni, nem akarva is ment.

BORSOSNÉ.

De hogy nem is leend semmid soha,
Annak restséged a legfőbb oka -

REJTEI. *(szavába vág)*

Néném, vigyázzon, újra megdicsérend;
Mert hogyha mondásából jól kivettem,
Szememre hányja: hogy úrnak születtem.

BORSOSNÉ.

Önhitt bolond vagy; semmit sem tanultál,
Az iskolákon csak keresztül úsztál,
S mégis büszkén mindent akarsz te tudni.

REJTEI.

Lángész vagyok, s annak nem kell tanulni.

BORSOSNÉ.

Mindent gúnyolsz, lenézel, kritizálsz -

REJTEI.

Piquant vagyok; hajh, ízlésem nemes!

BORSOSNÉ.

És jónak éppen semmit sem találsz -

REJTEI.

Rossz minden, mert a rossz egyetemes;
Még az erény s bűn is viszonylagos.

BORSOSNÉ.

Igaz; bolondnak egy kissé okos,
S okosnak egy kissé - nagyon bolond vagy.

REJTEI.

A nagy toronynak az árnyéka is nagy.

BORSOSNÉ.

Nem tudsz te mást, mint folyvást dicsekedni.

REJTEI.

Magát tudtomra nem gyalázza senki.

BORSOSNÉ.

Azt mondod, hogy egész Európát
S egész Amerikát beutazád.

REJTEI.

És annyit mondhatok, felette olcsón.

BORSOSNÉ.

Pedig voltál bizony te Piripócson.

REJTEI.

Ahol nem voltam, arról olvasék,
S többet tudok, mint némely utazó,
Ki annyit tud: jól hol evék, alvék,
Hol jár a mozdony, s hol jár gőzhajó.

BORSOSNÉ.

S te még írónak is mondod magad.

REJTEI.

Az is vagyok, csak hogy álnév alatt.

BORSOSNÉ.

Igen, te nagy bölcs vagy; csak az a kár,

Hogy még a többi ember sem számár.
Oh, tudsz te mindent; csakhogy a rosszat jól,
S a jót rosszúl.

REJTEI.

A prédikációból
Elég volt ennyi!

BORSOSNÉ.

S az ily naplopó
Még a delnőknek mer udvarlani.
Mi több! még hinni is elég bohó,
Hogy szeretik: pedig csak udvari
Bolondnak tartják és kinevetik.

REJTEI. *(megöleli)*

Meg kell ölelnem! Mert ez ideig
Élő nem hallott ily dicséretet!
Hiszen ha én oly szörnyeteg vagyok,
Amint a néni engem most letett,
S más színben látnak a kisasszonyok:
Úgy én proféta - én caméleon,
Én Caesar - nagy és kis Napóleon.
Azért vagyok most senki, semmi - hogy
Minden lehessen!... Óh, én nagy vagyok!

BORSOSNÉ.

Nana! a korsó addig jár a kútra,
Mig eltörik. S ha nem térsz jobbik útra,
Az úrfinak lesz félretört topánja,
Horpadt kalapja, gombtalan kabátja,
S léssz majd ütött-kopott iparlovag -
Titkoljuk, hogy hugomnak vére vagy!

REJTEI.

Ha tilburyban - *(az ajtón kopogtatnak)*
Kérem nézze meg,
Kettőnk közül kit illet a vizit?
Ha önt, a kis szobába én megyek;
Ha engem, úgy majd én maradok itt.

BORSOSNÉ. *(kimegy, kívül)*

Mi tetszik?

VÁRKÖVI. *(kívül)*

Itt szállásol Rejteit?

BORSOSNÉ. *(kívül)*

Itt.

VÁRKÖVI. *(kívül)*
Hol találom?

BORSOSNÉ. *(kívül)*
Csak tessék bemenni.

MÁSODIK JELENET

Rejtei, Várkövi

REJTEI.
E hang! *(Elé siet.)* Ah, hisz ez báró Várkövi.

(Várkövi jő.)

Az én barátom! - Griszdigott, Louis! *(Öleli.)*

VÁRKÖVI. *(kezet szorít)*
Terhedre nem vagyok?

REJTEI.
Ah, quelle idée! -
Honnan jössz? Párizs, London?

VÁRKÖVI.
Nem bíz én,
Csak Várfalváról.

REJTEI.
Szezon közepén!?! -
Hidd el, barátom, a société
Fölötte sajnosan nélkülözött;
Gróf Víziné nagyon megütközött.

VÁRKÖVI.
Nem ismerem.

REJTEI.
Ah, báró, az lehetetlen!
Hisz most a tónt a grófné adja Pesten.
(Pamlagra ülteti.)
Méltóztatol? - Szolgálhatok szivarral?
Fölséges echt havanna, mondhatom;
Az első kézből, Hamburgból kapom.
Bagatell! egy csak hús krajcárba jő. *(Keresgél.)*
En grosso olcsóbb - Óh, én malheureux!
Most jut eszembe, az a tertia,
Melyet kiszívtam, volt az ultima!

Heh, George! - Hol jár az a fiú? - Igaz!
A grófhhoz küldtem, s még sincs itt a gaz!
Az a kölyök livrét nem érdemel.
Ha reggel elmegy, délben jön haza;
S minap azon sotise-t követte el,
Hogy reggelit éjfél után hozza.

VÁRKÖVI.

Kérlek, ne fáradj; van nálam szivar,
De csak három krajcáros. *(Kínálja.)*

REJTEI.

Jux akar
Ez lenni? - *(Finnyásan vesz egyet.)*
És jót állasz, nem harap?

VÁRKÖVI.

Számold ki csak: naponként hat darab,
Nálad húsz krajcárjával két forint,
Egy évben hétszáz hatvankét forint;
Ebből megélne sok szegény család.
Én rá száz pengőt költök éven át.

REJTEI. *(bámulva nézi)*

Ugy látszik, édesem, jó gazda lettél!

VÁRKÖVI.

Most számítás nélkül bajos megélni.

REJTEI. *(félre)*

Ez más faj, ezzel másképp kell beszélni.
(Természetesen:)
Nem bánom, kedvedért csak megkísértem. *(Rágyújt.)*

VÁRKÖVI.

De nyíltan szólva, pajtáskám, nem értem!...
Bámullak!

REJTEI.

Egy bölcs mondta hajdanában:
Semmin se bámulj!

VÁRKÖVI.

E bölcs mostanában
Azt mondaná: szemesnek a világ!
Mert mondd csak, a nagy lutrit nyerted-é el?

REJTEI.

Nem.

VÁRKÖVI.

Vagy kihalt tán egy távoli ág,
S rád nagy örökség szállt végrendelettel?

REJTEI.

Az sem; de mért e kérdés?

VÁRKÖVI.

Megbocsáss,
Megfoghatatlan ez átváltozás.
A bálban tegnap én is ott valék,
És láttalak. Rád ismerek; de nem
Hivék szememnek. Az a könnyűség,
Az a csín, elegáns mód, higgy nekem,
Egészen megzavart. Ez-e azon
Szegény, de jó fiú, ki Váradon
Velem járt iskolába?

REJTEI.

Én vagyok,
Akit te nagylelkűen pártfogoltál!

VÁRKÖVI.

De mondd, hogyan vagy ez, ha az te voltál?

REJTEI.

Hát nem tudod? pedig ez nem titok,
S ezen talány könnyen megfejthető.
Atyám különc volt, filozófus; ő
Engem valódi Spartanus modorban
Neveltetett a legnagyobb nyomorban.
Ha meghaland, hogy a pénzt megbecsüljem,
És hogy ne váljék tékozló belőlem,
Amíg csak élt, egy fillért sem adott.
És én e maximáért áldom őt!
Ez túrni és kitúrni szoktatott,
S adott lelkemnek önálló erőt,
Amely a sorssal szembeszállni kész.
Engem nem érhet többé semmi vész;
Bármerre dob ki a forgó szerencse,
Mindig felülkerülök talpra esve.
Képzeld! mig élt, Irus volt az öreg,
De halva Krézus lett. Egy szalmazsák
Maradt reám; de amint felnyiták,
Nagy tőkepénz volt benne a közeg.
Kamatja négy vagy ötezer forint,
E két szobában abból élek itt.
Van egy livrém, egy vén gazdasszonyom; -
Míg nőt veszek, csak így garzonkodom.

VÁRKÖVI.

Négy-öt ezer forint? - pajtás, sokat
Költesz szivarra. Majdnem egyhatod
Az évi pénzből! Így nem hozhatod
Arányba a más kiadásokat.

REJTEI.

Másutt gazdálkodom meg. Nem szokásom
Kártyázni, nincs declarirt kedvesem.
A nóbel zsebmetszőket nem bocsátom
Közel magamhoz. - Hát te, édesem?

VÁRKÖVI.

Engem külföldi útról visszahítt
Atyám halála.

REJTEI.

S engem az kivitt.

VÁRKÖVI.

Te is utaztál?

REJTEI.

Óh, én messze voltam -
(nem akarva folytatni)
De nemde, most állandón honn leszesz?

VÁRKÖVI.

Igen. Megházasodom.

REJTEI.

Ah, valóban? -
Alkalmasint a szép Bájfalvi comtesse?
Ez most a legjobb parti.

VÁRKÖVI.

Éppen nem.

REJTEI.

Tehát feljebb?

VÁRKÖVI.

Nem, sőt inkább lejjebb.

REJTEI. *(szörnyűködve)*

Csak nem mésalliance!?

VÁRKÖVI.

Nőül azt veszem,
Kinek nevénel arca s lelke szebb.

A nő az, amivé a férj teszi;
A nő nevét is a férjtől veszi.
Én elv szerint, fontolva -

REJTEI.

Ah, ne mondd!
Elvek korodban?!

VÁRKÖVI.

Aki elvtelen:
Pajtás, az vagy gazember, vagy bolond.

REJTEI.

Ha jók az elveid, közöld velem.

VÁRKÖVI.

Fő elvem: adósságot nem csinálni.

REJTEI.

Szép elv, de nem mindig lehet megállni;
Azt most nehéz csinálni s nem csinálni.

VÁRKÖVI.

Az a legkönnyebb: ha nélkülözni tudsz.
Csak amennyit bevettél, annyit adj ki.

REJTEI. *(félre)*

De hát az, akinek nincs mit bevenni!?

VÁRKÖVI.

Ellenkezőleg koldusbotra jutsz.
Énrám atyámról tartozás maradt,
Elvem leróni azt tíz év alatt.

REJTEI.

Ezt én nem értem.

VÁRKÖVI.

Elhiszem, terád
Nagyobb örökség szállt, mint gondolád.

REJTEI.

Azt néha halljuk, hogy a jó atya
A fiú adósságát kifizeti;
De azt, hogy a fiú fizesse ki
Az apját, azt nem hallám soha.
Ez felfordult világ, ez nem lehet!

VÁRKÖVI.

Ez is könnyű, csak nélkülözni kell.

Falun lakom, magam gazdálkodom,
Rangomnak s a divatnak nem leszek
Bolondja - *(nevetve:)* garasos szivart veszek;
És ami legfőbb, megházasodom.

REJTEI.

Megházasodni? - Ez luxus, pazarlás!
A legnagyobb kiadás a nő.

VÁRKÖVI.

Kétannyiba kerül a szerető;
Mert egy helyett az kettős házi tartás.

REJTEI.

Megházasodni és törleszteni? -
Így nem rovod le adósságodat:
Hanem szemed fogod majd törleni,
Vagy jobban mondva: a nőd törli ki.
Hisz most legfőbb istenség a divat.
Ha most a nő háromszor bálba megy,
Egy évi jövedelmet visz a bálba;
S ha ismerősit egyszer hívja meg,
Egy másik jövedelme sír utána.
Kivéve, hogyha nőd Rotschild-leány, -
No azzal csak megélhetnél - talán.
Ha nőülök, én gazdagot veszek;
Inkább, ha kell, papucsfi is leszek.

VÁRKÖVI.

S én jobb szeretném a vagyontalant.

REJTEI.

Báró, te vagy a nyolcadik csoda!

VÁRKÖVI.

Nem érted a legtisztább elvü tant? -
Hogy én maradhassak a ház ura, -
Föltéve mindig kölcsönös szerelmet, -
Oly nőt kívánok, aki birtokot,
Nevet, jólétet csak nekem köszönhet.
Ki többet kap, mint amennyit hozott,
De aki hozzon oly nagy kincseket,
Miket magának senki sem vehet:
Az ifjú szépség tündérbájjait,
A tiszta elme szent sugárait,
A szív legelső gyöngéd hajlamát,
És az erény örök liliomát.
Az ily hitese meg fogja érteni,
Mért kell tiz év alatt törleszteni.
Ha gyermekinkre tiszta birtokot

Hagyunk: a házhoz ő sokat hozott! -
S most, édes pajtás, halld kérelmemet.
A bálban tegnap egy nő s két leánya -
Vagy nyíltan szólva, az egyik, Gizella,
Ugy - egy kicsit megsebzé szívemet. -

REJTEI.

Te bálban nézed a lányt, gyertyafénynél?

VÁRKÖVI.

Azért szeretném látni nappal is.
Tegnap sok szépet s jót mondtak nekem,
Hogy a családfő -

REJTEI.

Híres fiskális?

VÁRKÖVI.

Az; ünnepelt név, hírből ismerem;
S a hölgyek szépek voltak fényezés,
Vigak kacérság nélkül. Győztek ők
Kihívás nélkül. A kellem s az ész
Jogával voltak a királyi nők.

REJTEI.

Te a Donátfi-lányokról beszélsz?

VÁRKÖVI.

Igen. Te többször táncoltál velük.

REJTEI.

Patvarba, édes báróm, e szerint
Mi ketten vágytársak vagyunk!

VÁRKÖVI.

Hogyan?

REJTEI.

Mert én a házhoz járatos vagyok.

VÁRKÖVI.

Azt is tudom.

REJTEI.

Udvarlok is nekik.

VÁRKÖVI.

Azt nem tudám.

REJTEI.

De ők nem oly szegények.
Sőt inkább gazdagoknak mondhatók.

VÁRKÖVI.

Lehet; de köztünk mégis, úgy hiszem,
Mint egy a húshoz, úgy áll az arány.

REJTEI.

S neked Gizella tetszik, a nagyobbik?

VÁRKÖVI.

Igen.

REJTEI.

Baj! - én is arra számíték. -
Azért ne búsulj, össze nem veszünk.
Végtére is mi sógorok leszünk.
Mert ha te a nagyobbikat veszed,
Én elveendem a kisebbiket.

VÁRKÖVI.

Tehát neked mindegy?

REJTEI.

Nehéz dilemma!...
Bajos Gizella! - Bájoló Etelka!...
E két leányka két szemem világa,
S nekem mind a kettő fölötte drága!
De mind a kettőt meg nem tarthatom,
Azért könnyű s nehéz választanom:
Az egyiket ha el kell vesztenem,
Mindegy, akármelyik marad nekem!

VÁRKÖVI.

Igy hát sebaj! te még nem vagy szerelmes?

REJTEI.

Te sem.

VÁRKÖVI.

Mikor mutatsz be?

REJTEI.

Még ma - rögtön.

VÁRKÖVI.

De elfogadnak-e?

REJTEI.

Ha énvelem jössz!?
Itt van kocsid?

VÁRKÖVI.

Gyalog járok.

REJTEI.

Gyalog?!
Ugy bérkocsin megyünk. - S az a fiú
Mégsem jön! - Majd a szegleten felülünk. -
De édes báróm, őszinték legyünk
Egymáshoz, úgy állandó lesz frigyünk!
Ketten vagyunk, s a háznál két leány van,
Azért ne álljunk mi egymásnak útban.
Most a nagyobbikat te szereted:
Én elveendem a kisebbiket.
De hogyha bővebb társalgás után
Az a kisebbik tetszenék talán,
Kérlek, ne jöjj zavarba emiatt:
Én elveendem a nagyobbikat.

VÁRKÖVI. *(nevetve)*

Az a leányoktól függ s a szüléktől.

REJTEI.

Caesárnak könnyű: jön, lát, győz: de én
Csak tervvel győzők a harc mezején;
S parázson állok, míg a kocka eldől. *(Elmennek.)*

VÁLTOZÁS

(Csinosan, de egyszerűen bútorozott szoba, közép- s két oldalajtóval.)

HARMADIK JELENET

Gizella, Etelka (kezében tálca, reggelihez használt edényekkel) oldalt jönnek

ETELKA.

Valljon miért haragszik a papa?
Én főztem a kávé, s az jó vala.

GIZELLA.

Én nem tudom, mi lelte a papát.
Azt mondja, hogy több bálba nem bocsát.
Nem menni többé bálba ez idén,
És újra itthon ülni a suton!...

Már minden táncra eligérkezém,
S most az adott szót meg nem tarthatom!

ETELKA. *(a tálcát asztalra teszi)*
S úgy megszeretted a bált?

GIZELLA.

Mért vagyunk
Mi a világon? lábat mért adott
A bölcs természet? mért taníttatott
Atyus táncolni, ha nem bálozunk? -
Tizenhat évig a szegény leány
Epedve vár az első bál után;
Mert addig gyermek, addig éj takarja,
Csak akkor lát világot: s azt akarja
Atyus, hogy újra gyermekek legyünk;
Azok leszünk, ha bálba nem megyünk.
Pedig a serdült lány rendeltetése:
Hogy bálba járjon. Ez a harcmező,
Hol koszorúkat fűzhet a fejére,
Hol a hirnév s a férj szerezhető.
Még azt sem tudták rólunk tegnapig,
Vagyunk-e a világon; s ím, alig
Láttak meg, mint raj, úgy vettek körül.
Ki szólhatott velünk, az már örült;
Ki táncra nyert meg, az átszellemült.
A többi egymás közt csak suttogott,
De úgy, hogy az hozzánk is eljutott,
Így szólt az egyik: "Angyal! Ideál!
Ilyent nem látott még a pesti bál!" -
A másik így szólt: "Könnyű, mint pehely:
Vigyázz, ha táncra hívod; ne lehelj,
Mert elröpíted! - És ah, mily beszédes!
És bíborajkán még az élc is édes;
Rózsák közé van e kígyó bezárva,
Mint fúrge méh fulánkja, mézbe mártva." -
Most-majd így szól a díszes ifjúság:
"Elhervad otthon a két gyöngyvirág!"

ETELKA.

E sok dicséret csak rád mondaték;
Én elfogult, én szótalán valék.

GIZELLA.

S mért bánhatik velünk így a papa!
Hiszen mi fényt sem űzünk. Láttad-e,
A többin mily pompás volt a ruha,
Mily drága volt az ékszer s pipere?
Majd elrepültek a csipkék miatt:
Míg rajtunk meg sem látszott a divat

A mások apja házi bált is ad:
Mi mint apácák ülünk zár alatt!

ETELKA. (*félénken*)
Gizella! - Láttad? - Ott a bálban is volt
Egy ifju, aki egy lépést se táncolt.

GIZELLA.
Rám nézve aki nem táncol, nem él.

ETELKA.
Oly ifju volt, mégis komoly, nemes;
Nem volt nehézkes, mégsem volt szeles.

GIZELLA.
Az ifjut megítélni nem lehet,
Amíg nem táncol; az kísérlete,
Abban tűnik ki a szép viselet.
A tánc a járásnak költészete.

ETELKA.
De ő egy nőhöz sem közeledett.

GIZELLA.
Tán bárgyu volt.

ETELKA.
Oh, nem! Az ész sugára
Szemében tiszta fénnel csillogott;
S ha egy mosoly derült ki ajakára,
Az a szelídség s jószág tükre volt.

GIZELLA.
Ej-ej, te őt nagyon szemügyre vetted.

ETELKA.
Én nem - mit gondolsz! - Az tűnt fel nekem,
Hogy szemmel kísért séta s tánc között;
Szemünk mindenha összeütközött -
Különben, hidd el, észre sem veszem!

GIZELLA.
Eh, drága testvér, ez mit sem jelent;
Hisz tegnap minden szem rajtunk pihent.
Hát még ha úgy vagyunk fölpipezve,
Mint más: meg lettek volna ők igézve!...
S most itthon ülni! - Zsarnokság! - De semmi!
Nem bánom! Ha atyus örül ezen,
Mi nem fogunk többé a bálba menni;
De azt se várja, hogy kedvünk legyen!

S ha bálnapon szemünk majd könnyezik,
S a bú megöl a farsang végeig - *(kitörő sírással:)*
Óh, én szerencsétlen! elhagyatott!
Bál nélkül a leány élő halott! *(El oldalt.)*

ETELKA. *(a tálcát veszi)*
Nem látom többé - jobb felejteni! *(El középen.)*

NEGYEDIK JELENET

Donátfi, Klára (oldalt jönnek)

DONÁTFI.
Eh, hagyj nekem békét! Más dolgom is van!
Végtére is: én úr vagyok a házban!

KLÁRA.
Az vagy.

DONÁTFI.
Csak az történik, amit én akarok.

KLÁRA.
Mindig.

DONÁTFI.
Mivel csak a jót akarom.

KLÁRA.
Csak azt. Másképp, tudod, mi lenne, kincsem?

DONÁTFI.
Mi? - szót fogadnátok - az lenne.

KLÁRA.
Óh nem!
Ugy pártot ütnénk ellened; kitorne
A házi állam forradalmi szörnye,
S megdöntené rendítlen trónodat,
Mert perbe szállnék - érti-e, mi az,
Ügyvéd ur? - önnel, aki oly fogas
Prókátor! - Óh, ékes-szólásomat
Nem is gyanítja! Eddig még nem ismert:
Ha én perlek, meg is nyerem a pert.
És nem segített semmi replika,
Duplika, suplika; nő fóruma
Elől a férjnek nincsen appelláta.
Itt az idézés már konvikció,

És az ítélet exekúció.
Kérem, vigyázzon ügyvéd úr magára!
E rémet hagyja szenderegni; nem jó
Az ördögöt a falra festeni.
Ébredve hatfejű sárkány e kígyó,
És örve hat nyelvet fog ölteni.
És ön ijedve füleit bedugja,
Rémülve fut be az író-szobába,
Rebegve mondja: Ím kétszáz forint!
Vegyétek, csak hogy csend legyen megint!

DONÁTFI.

Veled lehetlen komolyan beszélni.

KLÁRA.

S ha ez nem használ, s ön dacol, de nem szól,
S kalapját véve megszökik hazulról;
Akkor fiskális úr - akkor -

DONÁTFI.

Mit akkor?

Csak nem szaladtok az utcán utánam? -

KLÁRA.

Ne félj, utánad nem kiáltozunk:
Fogd meg a zsarnok férjet és apát,
Ki minket többé bálba nem bocsát!
Óh nem futunk, hanem várakozunk.
S akkor, fiskális úr - akkor -

DONÁTFI.

Mit akkor?

KLÁRA.

Majd csak hazavetődik estve nyolckor.
S mi itthon ülünk hárman, önre várva,
Cérnával, ollóval, mint három Párka.
Ha ön a bálhoz azt a pénzt megadja,
Mosolygva mint a három Grácia;
De hogyha a pénzt újra megtagadja,
Haragva mint a három Fúria,
Vagy mint *Macbeth*ben a három boszorka,
Durrögva, nem felelve és morogva.
S ha ez sem használ: a könny tengerárja,
Addig folyand, míg keble sziklavára
Kimosva lesz, s ön karjainkba rogyva,
Így szól: Mehettek a jurista-bálba!

DONÁTFI.

De édes Klárám, hát megesküvél,
Hogy már velem te csak tréfálni fogsz?

KLÁRA.

Nem vagy-e te helyettem is komoly?
Nincs ráncba szedve mindig homlokod?
Nem szór-e ránk szemed villámokat?
Hiszen ha, mint verőfény, a mosoly
Nem sugároznék néha ajkamon,
S nem volna e jó kedv a tiszta ég,
Egy új özönviz támadt volna rég.
A béke zöld ágát itt én hozom.
E boldog kis világ csak így maradt fenn,
Hol én a jó, s te vagy a rossz idő.
E ház még mindig Éden kertje, melyben *(magára)*
A jó s *(rá értve)* a rossz tudásnak fája nő.

DONÁTFI.

Igen bizony, hol a kigyó te vagy.

KLÁRA.

Ej, ott is a kigyónak volt esze.
Azért harapj be a kétszáz forint
Vad almájába, s az irás szerint:
E kert virági, bájos gyermekid
Hasonlók lesznek istenasszonyokhoz!
Elcsábit egy Ádámot mindenik;
S még mielőtt eljön a hamvazó,
Évakká lesznek; s kettős nász után
Két pár megy el az Éden kapuján;
Megnépesíteni a földet megyen,
S te unokákat ringatsz térdeden.

DONÁTFI.

Na jó - nem bánom - kétszázat -

KLÁRA.

Reszolválsz.

DONÁTFI.

Ha ezzel vége lesz a bálozásnak.

KLÁRA.

De a farsangnak nem lesz vége még.

DONÁTFI.

Többről ne álmodjál; két bál elég.

KLÁRA.

Kivánjuk-e mi, hogy te is velünk
Jöjj a bálba?

DONÁTFI.

Csak az kéne még!

KLÁRA.

Ládd, kincsem, más nő és más gyermekek
Ezt is kívánnák: mi nagylelkűek
Vagyunk, mi semmit sem követelünk.

DONÁTFI.

Csak pénzt.

KLÁRA.

S elengedjük, hogy jer velünk
Holott azt is kívánná némely asszony,
A házi pénztár is hogy nála álljon:
Én nem! csak azt kívánom -

DONÁTFI.

Hogy bele
Markolhass.

KLÁRA.

Óh nem; én csak arra kérlek,
Hogy gyermekink boldogságát ne gátold.

DONÁTFI.

Tehát a boldogság a bál?

KLÁRA.

A leány
Azért megy bálba, hogy férjhez mehessen
Két eladó lányod van, drága kincsem;
S ez azt jelenti: hogy árulni kell.
Legjobb piarc, hol az ily áru kel:
Ősszel s tavasszal színház; télen a bál.
És nyáron a fürdő. Minél tovább áll
Az ily portéka, ára mind lejjebb száll.

DONÁTFI.

Eh, ami jó, háztól is elviszik.

KLÁRA.

"Jó bornak nem kell cégér." - Sántikál
Minden hasonlat, kincsem, ez sem áll:
Mert aki gyapját otthon tartogatja,
Vagy a nyakán vesz, vagy zsidónak adja

A legjobb hasznót. Hogyha arra várunk,
Mig elvetődik házhoz a vevő:
Vagy a nyakunkra vénül két leányunk,
Vagy oly kalandor Jázon-féle jó,
Ki itt aranygyapjút keres; vagy olyan
Vén sárkány, milyen azt őrzötte hajdan.
Mi lányainkat ily olcsón nem adjuk:
S drágán csak úgy veszik, ha mutogatjuk.

DONÁTFI.
Talán sokkal jobb volna árverezni?!

KLÁRA.
Miért ne, hogyha válogathatunk? -
Egy már akadt.

DONÁTFI.
Hm, az a Rejte?

KLÁRA.
Igen.

DONÁTFI.
Nekem nem tetszik.

KLÁRA.
És miért?

DONÁTFI.
Sokat költ.

KLÁRA.
Aztán? - Költ, mert van miből.

DONÁTFI.
De hát ki ő? ügyvéd, mérnök vagy orvos?

KLÁRA.
Ha száz leányom volna, mégsem adnám
Afféle latejnernek!

DONÁTFI.
És miért nem?
Én sem vagyok más, mint csupán jogász.

KLÁRA.
Az vagy, de à la grosso, a világ
Téged nagyságol.

DONÁTFI.

Végre mondd, mi hát
Ez ember? - földesúr, vagy tőkepénzes?

KLÁRA.

Ej, drága kincsem, amiket te kérdesz,
Azokra válaszolni nem lehet még.
Hisz nem fogadhatjuk, ha jó a vendég,
E szókkal: "Ön addig házukba nem lép,
Amíg ki nem forgatja zsebeit!
Előbb mutassa okleveleit
És a telekkönyvek kivonatát;
S ha nincs kezénél, hordja el magát!" -
Ő gentleman, elmés, vidám, okos;
Előkelő házakhoz járatos;
Valódi úrfiakkal társalog;
Nincs esernyője, és nem jár gyalog.
Az arslánt körméről, a madarat
Tolláról ismered meg; az urat
A társasköréről, amelyben forog.
És ő szerelmes -

DONÁTFI.

Már nyilatkozott?

KLÁRA.

Még nem; - de hogyha nem csalt meg szemem,
Gizella nyerte meg.

DONÁTFI.

Hm, és Gizella?

KLÁRA.

Ő most először lép a nagyvilágba;
S mint a fogságból szabadult madárka,
Csak repked, azt sem tudva, merre szálljon.
Tudom magamról! Míg egy száraz ágon
Akadt szemem meg - rajtad, drága kincsem:
Rád szálltam s megmaradtam e bilincsen! (*Cirógatva:*)
Mert már te akkor is pedáns, komoly
Valál! Esküdni mernék, hogy te oly
Öreg fejű Tom Pouce-gyermek lehettél!
Te ötvenéves nagy fejjel születted,
Mint a *Báléj*ben az az óriás-fő,
Amelynek lába nem látszik fejétől; -
De épp azért tetszettél meg nekem!

DONÁTFI.

Jo-jó! tudsz hízelegni -

KLÁRA.

Ugyebár,
Ezentul minden bálba elmegyünk?

DONÁTFI.

Már mondtam, ebbe -

KLÁRA.

Nem, nem, mindenikbe.
S a böjtre három zártszéket veszünk.

DONÁTFI.

Hát még mit mondtam?

KLÁRA.

Hogy nyáron Füredre
Is elmegyünk.

DONÁTFI.

Teremtő istenem - !

KLÁRA.

Ments meg leányaimtól, s adj nekik
Két gazdag jó férjet!

DONÁTFI.

Tönkrejutok!

KLÁRA.

Csak gyermekink legyenek boldogok!
Tehát megengeded? (*Megcsókolja.*)

DONÁTFI.

Megengedem,
Megengedem, csak hagyj békét nekem!

KLÁRA.

Csak az történik, amit te akarsz.

DONÁTFI.

Mit, én? - akarja az ördög, nem én!

KLÁRA.

Ej kincsem, hagyjuk ezt; elmúlt a harc,
A legutolsó szó tied levén.
Mert tettetés az, mintha mást akarnál;
Hiszen csupán te vagy az úr a háznál! -
Szegény Gizella, mily keservesen sirt;
De tudja meg azonnal ez örömhírt...

De tán el is késtünk már?! - Ah, mi jó,
Hogy a ruhát készíti a szabó!

DONÁTFI.
Mit? tudtom, engedelmem nélkül?

KLÁRA.
Óh nem!
Utólagos jóváhagyás fejében
Megrendelőik ideiglenesen,
A fenntartandót fenntartandva éppen,
Ha meg nem engednéd kegyelmesen. -
Gizella! Etelka!

DONÁTFI. *(félre)*
Nem jót tevék, ez jóra nem vezet:
Ezentúl renditlen, szilárd leszek!

ÖTÖDIK JELENET

Gizella, Etelka, előbbieik

GIZELLA. *(szemeit törülgetve)*
Atyám, parancsolt?

ETELKA. *(fehér köténnnyel)*
Ön hívott, atyám?
A fánkot épp most kezdtem metszeni.

KLÁRA. *(Gizellához)*
Hát te miért sírsz?

GIZELLA.
Azt mondá atyám,
Hogy a jurista-bálba nem bocsát.

KLÁRA.
Ládd, kincsem, ő sir, a szegény gyerek sir!

DONÁTFI.
Sirhatna énmiattam!

KLÁRA. *(halkan, szelíden dorgálva)*
Psz! előttük! -
Apátok tréfált; ő megegyezett,
Ő elbocsát. Csókoljatok kezét.

GIZELLA. *(örömmel, odaszökell, kezét csókol)*
Mi jó papánk van!

DONÁTFI.

Menj, te kis cica!
(Félre:) Egész az anyja!
(Etelkához:) Hát te?

EDELKA.

Hisz nekem
Mindegy lett volna. De ha a papa
Akarja -

KLÁRA.

Na persze, hogy ő akarja.

DONÁTFI. *(megcsókolja, félre)*
Mily szófogadó! Ez reám ütött!

GIZELLA.

Mamácska, mindjárt a divat- s virág-
Árushoz kell sietnünk!

EDELKA.

S én megyek a
Konyhába, másképp fánkot nem eszünk.

DONÁTFI.

Mily tűzről pattant kis gazdasszony ez!

GIZELLA.

Hát én? Nem is dicsér meg a papa,
Pedig mi szép hálósipkát kötök! *(Mutatja.)*

DONÁTFI.

Nana, te is, te is!

SZOBALÉÁNY. *(jelent)*

Rejtej úr!

EDELKA.

Jaj! *(Elfut.)*

DONÁTFI.

Ez hozzád jő. *(Menni akar.)*

SZOBALÉÁNY.

Báró Várkövi úr.

DONÁTFI.

Ez tán peres dologban jött. Bocsásd be.

(Szobaleány el.)

KLÁRA.

Lásd kincsem, ő báróval érkezik:

Fogadni mernék, hogy kebelbarátja.

HATODIK JELENET

Rejtei, Várkövi (jönnek)

REJTEI.

Im, van szerencsém báró Várkövit,
Legjobb barátomat ajánlani.

KLÁRA. *(Donátfihoz halkán)*

Legjobb barátja!

VÁRKÖVI.

Megvallom, tőlem ez nagy vakmerőség!
E boldog házi körbe engedély
Nélkül belépnem kegyvesztés lehet;
De a hibás nem én vagyok.

(Rejteihez): Bocsáss meg,
Az én mentségem vád lesz ellened -

REJTEI.

Bevallom, a hibás csak én vagyok;
Én biztosítám őt határtalan
Jóságukról.

KLÁRA.

És azt ön jól tevé.

DONÁTFI. *(kezet nyújt)*

Uram, házunknak ez nagy tisztelet!

KLÁRA.

Báró úr, kérem, foglaljunk helyet.

(Leülnek, kevés szünet.)

REJTEI.

Ha festész volnék! - E csoportozat
Valódi képlet! - Ha nagyságtokat
E helyzetben le tudnám festeni,

E furcsa genre-kép fogna tetszeni,
Főképp ha címül az aláírás
Ez lenne: "Az első találkozás."

KLÁRA.

Rossz ember, ismét gúnyolódni kezd.

REJTEI.

Tessék elhinni, mind érezzük ezt.
Azért legjobb az elsőt végzeni,
S mindjárt a másodiknál kezdeni.
Mert nincs bosszantóbb, nincs unalmasabb,
Mint ez a legelső találkozás!
A legműveltebb s legszellemdusabb
Kör is csupa fész és tartózkodás.
Kivánná mindenik beszélteni,
Csak azt nem tudja, min kell kezdeni
Ha megviseltük a rossz s jó időt,
A bált s a színházat vesszük elő.
A háziúr ügyvéd; ha pörlene,
Szóhoz sem jutna az ellenfele:
S most mégsem tudja, mint kössön beléd. -
Kebelbarátom!

VÁRKÖVI.

Óh, ahhoz elég
Hibám van.

REJTEI.

És nagyságod, a világon
A legelméesebb s legszebb háziasszony -
S im, csak derült arcán olvassuk azt,
Hogy szívesen lát.

KLÁRA.

Ej, hisz ön miatt
Nem jutni szóhoz.

REJTEI.

Jó, a bókokat
Hagyjuk máskorra. S most nagyságtokat
Kérjük, sziveskedjék gondolni, mintha
Elmentünk, s holnap újra jöttünk volna.

VÁRKÖVI.

Ej, édes Rejteim, túlságosan
Pártolsz; ki tudja, meg sem engedik
E nagy szerencsét másodszor nekem.

KLÁRA.

Bók nélkül mondva, rangja és neve
Előtt megnyílnak a fénytermek is.

VÁRKÖVI.

A bálban volt szerencsém látni tegnap -

REJTEI.

Előre mondtam! a bálnál vagyunk.

VÁRKÖVI.

Ej, ha te itt a kritikus leszesz,
Ugy én a szót előbb megfontolom.

REJTEI.

S ha engem napirendre utasítasz,
A legújabb hirt el kell mondanom.
A bál után nagy champagnád vala.
Én, gróf Szerendi, báró Széplaki,
És mások, a legúrjobb társaság,
A legnagyobb merényt követtük el:
Egyhangúlag megválasztottuk újra
Evrópa koronás hatalmait,
Az evrópai bál uralkodó
Királynőit.

KLÁRA.

Nem tesz kíváncsivá.

REJTEI.

S ha lábaikhoz három koronát
Teszünk? - de kérem, csak kettő után
Tessék hajolni; mert a harmadik
Etelka önnagyságát illeti,
Ki most - - nincs itt!

KLÁRA.

A konyhában viszi
A házi kormányt. Nálunk még divat
A régi jó szokás: a két leány
Egymást felváltva gazdasszonykodik.

VÁRKÖVI.

Valóban ez legékitőbb divat.

REJTEI.

Igaz! elmennek a jurista-bálba?

KLÁRA.

Az férjemtől függ; és még nem tudom,
Meg fogja-e engedni.

DONÁTFI. *(félre)*

A gonosz!

REJTEI.

Már csak azért is egyezzek bele,
Mert Pesten ön a legnagyobb jurista.

VÁRKÖVI.

Ne fozson meg legszebb reményeimtől.

DONÁTFI.

Hogyan? báró úr, ön is sürgeti?

VÁRKÖVI.

Még tegnap bémutatva nem valék,
S fölkérni nem merém kisasszonyát.

GIZELLA.

Óh kérem, én rossz táncosnő vagyok -
Hiszen láthatta tegnap; a papát
Ha megnyeri, magának bajt szerez.

VÁRKÖVI.

S én rettegek, az első tánc után
Hogy mindörökre kosarat kapok.

KLÁRA.

A bálhoz még a felsőbb engedély
Hiányzik.

VÁRKÖVI.

Nagyságodnak, úgy hiszem,
Nem állhat ellen senki - férje sem.

DONÁTFI.

Ez báró úr első kívánata,
S én nem tagadhatom meg.

VÁRKÖVI.

Köszönöm! -

S ezen legelső kegy rám nézve oly nagy,
Hogy egy ujat ma nem kockáztatok.
Azért engedjék, hogy alázatos
Bucsút vegyek!

KLÁRA.

Mindig lekötelez,
Ha e szerény házat megtiszteli.

VÁRKÖVI. *(kezet csókol)*

Óh, úgy az engedéllyel visszaélve,
Igen gyakran alkalmatlankodom.

DONÁTFI. *(kezet fog)*

Legyen szerencsénk máskor is!

REJTEI.

Mivel
Én nem remélhetem ezt hallani -
Én maradok.

VÁRKÖVI.

Csak egy föltét alatt:
Ha rólam jól beszélsz. Ne higgyenek
Szavának, hogyha rágalmazni fog. *(Félre:)*
Valódi angyal! Szép, elmés, szerény!
(Bókok után el.)

HETEDIK JELENET

Előbbiek, Várkövi nélkül

DONÁTFI. *(menni akar)*

Most jut eszembe, dolgom van.

REJTEI. *(útvját állja)*

Bocsánat! -
Kérem, maradjon! Fontos, meglepő,
De annál kedvesebb, mit mondanom kell.

DONÁTFI.

Ej, nincs időm tréfálni.

REJTEI.

A dolog
Barátomat, a bárót illeti.

DONÁTFI. *(marad)*

Megvallom, a báró tetszik nekem.

REJTEI.

S én nem vagyok szerencsés tetszeni?

KLÁRA.
Óh kérem -

REJTEI.
Nagyságodról nem kétkedem, -
De egy vagyok azon bohók közül,
Kiket ha kővel dobnak, vagy kidobnak -
Egy ífjú, szellemdús, gazdag, csinos
Bárával térnek vissza hátukon.

KLÁRA.
Mi önnek sok hálával tartozunk.

GIZELLA.
Főképp ha jó táncos.

REJTEI.
Azt nem tudom,
A lába hogy táncol; de hogy szive
Galoppba jár, arról kezeskedem.

KLÁRA.
Hogy érti ezt? -

REJTEI.
El szokták a regény
Előszavát olvasni?

KLÁRA.
Én soha.

REJTEI.
S Gizella nagysád?

GIZELLA.
Én először is
Meg szoktam nézni a végső lapot,
S ha a regényhős megházasodik,
Elolvasom; különben iszonyodva
Teszem le.

REJTEI.
Úgy ne tessék e regényt
Letenni.

DONÁTFI.
Végre, mi közöm nekem
Ezen dologhoz?

REJTEI.

A regény utolsó
Cikkét, a házassági oklevélt
Ügyvéd úr írja meg. Csak türelem!
Előbb ismerniök kell a regényhőst.
Bárónk egy őscsalád végsarjadéka,
De egy újabb ház első törzsöke
Kivánna lenni. *(Gizellához:)* Hogy csinos, derék
Fiú, azt láttuk; *(Klárához:)* hogy becsületes
Jó ember, arról én kezeskedem,
Ki őt barátságomra méltatom; *(Donátfihoz:)*
Hogy gazdag, arról meggyőződhetik,
Aki Dorottya utca, harmadik szám
Alatt meglátogatja ügynökét.

KLÁRA.

A kezdet érdekes. Folytassa kérem.

REJTEI. *(Gizellához)*

Hát a regényhős hogy tetszik?

GIZELLA.

Nekem?! -

E kérdést tenni ön nem bízott meg.

REJTEI.

Igaz, hisz én nem vallató bíró,
Hanem csak egyszerű herold vagyok.

DONÁTFI.

De sok szabadságot vesz. -

KLÁRA.

Rejte

Házunk barátja; tiszta szándoka
Kiment a modort. Folytassa, kérem.

REJTEI.

Bocsánat! -

(Donátfira:) A regény betiltatott.
De minden irodalmi vállalattal
Így járok én. Utnaplóm éppen így járt.
A szerkesztők nem is fogadnak el
Már tőlem cikket.

KLÁRA.

Férjem nem kíváncsi,
De minket érdekel. Folytassa, kérem.

REJTEI.

Hallják tehát az első kötetet.

Az óra éppen most kongott tizet -

Kérem, ne féljenek: reggel, nem estve -

De a kongást nem hallja Rejteit.

Ő mélyen alszik, csukvák szemei.

Ha valljon horkolt-e? a krónika

Arról nem áll jól, sem komornika:

Hanem hogy álmodott is valamit,

Arról hites kutfő kezeskedik.

Három királynő, mint ködfátyolkép

Uszott felé; az első szólt eké:

"Aludjál csöndesen,

Én álmod háborgatni nem jövök;

De hogyha dél leszen,

Ebédre várlak!" - így szólt, s eltűnék.

KLÁRA.

Az én valék; én hívtam önt ebédre.

REJTEI.

A másik tündeképp így szólt nevetve:

"Aludjál csöndesen,

Nem jöttem háborgatni álmodat;

Hanem legyen eszed,

Mert rólam álmodoznod nem szabad!"

GIZELLA.

Az én valék.

REJTEI.

Nem szólt a harmadik;

De mint aranyzegélyű rózsafelhő,

Reményt nem adva kék azúrba szállt ő!

És szívem hangosan feldobogott!

De hajh, a vérem rögtön megfagyott;

Körtáncba fogtak a vad fúriák,

S a vállamat bőszerűen rángaták.

Egy perc! - s a szörnyek szétszednek legott; -

De ébredek. - Csak a komornyikom volt,

Ki vállamat fogván költött, s imígy szólt:

"Tessék fölkelni! Egy báró van itt!" -

Hopszá! Felugrom - az ajtó nyílik; -

S a besütő nap két igaz barátot

Némán egymás karjába dőlni látott. -

Igy végződik az első kötet.

GIZELLA.

Ez a kötet engem nem érdekel.

REJTEI.

A második jobban fog tetszeni.
De ez tulajdonképpen nem regény,
Hanem színmű. A színhely Rejtei
Garzonlakása. A szín közepén
Asztal van, rajta pompás reggeli.
A két igaz barát ül pamlagon.
Előttük a tenger, mint osztriga,
Jobbról ciprus, balról madeira.
De mostan oda sem néznek neki,
A két barát egymás szemét lesi;
Egymás ajkáról isszák ők a nektárt,
Ambróziánál édesebb beszédárt.

Én: Voltál a bálban?

Ő: Hát te?

Én: Én is.

Ő: Láttad őket?

Én: Csak őket!

Ő: Nos?

Én: Angyal!

Ő: Melyik?

Én: Óh az!

Ő: A nagyobbik?

Én: No, az is.

Ő: Óh barátom, csak az!

Én: A nagyobbik?

Ő: Az, óh az!

S a két barát - egymást ölelte át.

Ő: Te jársz oda?

Én: Igen.

Ő: Óh, barátom!

Én: Értem.

Ő: Még ma!

Én: De előbb talán...

Ő: Meghalok, ha ma nem...

Én: Tehát annyira?

Ő: Végem van!

KLÁRA. *(örömet alig fékezhetve)*

Csak nagy bohó ön!

GIZELLA. *(félre)*

A báró szeret!

REJTEI.

Ez a stílus rövid, de érthető.
S végtére is minden tragédia
Ebből ál!: "Ah! Hah! Halj meg! Ja! nekem!"
S minden vigjáték ebből: "Hm? - Ühüm!
Megáldalak!" - A hm kimondatott

Már; az ühüm (*Gizellára*) talán következik;
Önöknek a "megáldalak!" szerep jut.

DONÁTFI.

Többes vagy egyes számban mondjuk-é ki,
Bocsánat, az még rejtély fog maradni.

REJTEI.

Ugy én, regényhős a kétség'b'esés
Kínjával másvilágra költözöm! -
De mostan a függöny legördül, és
A másik felvonásra öltözöm.
(*Kezet csókol Klárának.*)
Két órákor?

KLÁRA.

Ebédre várjuk önt.

REJTEI.

A hős tehát megy, miután köszönt.
Ha tetszik a báró, tapsoljanak!
S ha tetszem én is - mindjárt itt leszek. (*El.*)

KLÁRA.

Gizella menj, atyáddal szólanom kell.

GIZELLA. (*félre*)

Ah, mint fogják majd őt irigyleni! (*El.*)

NYOLCADIK JELENET

Klára, Donátfi

DONÁTFI. (*félre*)

Roszzat gyanítok; a bal tenyerem
Viszketni érzem: nőm több pénzt akar.

KLÁRA. (*kihívólag*)

Nos, kincsem?!

DONÁTFI.

Nos, mi nos?

KLÁRA.

Ha bálba nem
Találunk menni?!

DONÁTFI.

Akkor itthon ültök.

KLÁRA.

S itthon maradnak a leányok is.

DONÁTFI.

Hogy szépek ők, azt mindig mondtam én.

KLÁRA.

És én azt mondom: nincs a föld színén
Két ily szép gyermek! Nem hallottad-e?
A bákirálynők tegnap ők valának -
Pedig nem is volt rajtok pipere.

DONÁTFI.

Ebből az a tanulság: hogy a szép
Rózsának nem kell aranyos cserép.

KLÁRA.

Ebből az a tanulság: hogy a szép
Bokréta még szebb gyémántos fogóval.
Szóval: kétszáz forint most nem elég
Hármunknak a jurista-bálra. Szóval:
Pénz kell!

DONÁTFI.

Sőt inkább, sokkal egyszerűbben
Még sokkal inkább fognak tetszeni.

KLÁRA.

Hogy úr vagy a háznál, azt, fájdalom,
Érezteted velünk minden napon.
Eddig helyén volt, hogy jó gazda voltál,
Mert gazdálkodva, jól meggazdagodtál.
De most leányid szépen nagyra nőttek.
Mit, most a tőkét forgalomba hozva,
Csak kölcsön adjuk nagy kamatra vőnknek;
Leányod visszakapja százszorozva.
Szóval: te a világot ismered -
Midőn lányodba egy báró szeret,
Midőn ezen báróval fog táncolni,
Talán csak nem vehet magára holmi
Ötvenforintos túlanglé ruhát!?
Szegény, halálra szégyellné magát!
Inkább maradjon itthon, és tetesse
Magát betegnek. Én kezem mosom.
Az úr te vagy; isten s világ előtt te,
Csupán te fogsz felelni egykoron!
Én felnőveltem őket; nélkülöztem;

Lemondtam a világról; itthon ültem:
Hogy oly nevelést adhassak nekik,
Minővel csak grófnő dicsekedhetik.
A többi, édes kincsem, a te gondod;
Te lásd, ha amit építék, lerontod.

DONÁTFI.

Értsük meg egymást! - Mért vagy oly heves? -
Hát - - mintegy mennyibe kerülne ez?

KLÁRA. *(egyik lábával topogva, egykedvűen)*
Az sok.

DONÁTFI.

Sok, sok - csak nem egy milliom?

KLÁRA.

No hát - az ékszer ha nem számítom,
Mert az becsét nem veszi el soha -
Körülbelül százötven a ruha -
Tán ötven a fejék - tíz a bokréta -
Hozzá cipő, kesztyű, selyemharisnya...
Summa summárum háromszáz forint.

DONÁTFI. *(elszorulva)*

Persze, mindháromotoknak - összesen.

KLÁRA. *(hidegvérűleg)*

Nem; egynek.

DONÁTFI.

Egynek! - Ah! - Elájulok!

KLÁRA.

Báró Petőnének kétannyiba
Került a tegnap rajta volt ruha.

DONÁTFI. *(nagyot fújva)*

A farsang végén tisztában leszünk!

KLÁRA.

Gizella akkor báró nője lesz.

DONÁTFI.

De Klárikám, tudod te, mennyi pénz ez?

KLÁRA.

De drága férj, hát én vagyok oka,
Hogy a divatszokás ily ostoba?

DONÁTFI.

De Klárikám, hisz így bankrót leszek!

KLÁRA.

Ej, drága férj, ezt mondtad akkor is,
Midőn kétszáz forintról volt a szó. -
De hát hadd abba! Zárd be lányainkat! -
S hirdesd ki: "két leányom eladó,
Kap tízezer forintot mindenik",
Majd elveszik - az isten tudja, mik! -
A bálban a lányt drágán hirdetik:
A hírlapok tán olcsóbban teszik.

DONÁTFI.

Hisz lányainkat én is szeretem,
Amint szeretni képes egy atya -

KLÁRA.

Ugy nem szeretheted, mint az anya;
Azért hallgass reám! - Emlékszel-é?
Midőn elvettél, fiatal valék, *(sóhajtván)*
Szerettem volna én is bálba járni.
Fényt üzni, mint a többi nő: de én
Lemondtam érted, s szépen itthon ültem.
Két kis szobában vontam meg magam -
De persze, az most mind felejtve van!

DONÁTFI.

Oh nem, hisz az menyországom vala!

KLÁRA.

Mit nem kívántam magamért soha,
Azt most kívánja gyermekid java.
Ha azt hiszed, hogy én vagyok hiú,
Hogy engem a bálért epeszt a bú,
S hogy a bálokban nem unatkozom,
S nem áldozat, hogy ott ásítózom:
Legyen! - hisz én hon' ülök örömezt.
Nem is kerülend annyiba: - vezesd
Te őket a bállokba! - Jól teszed!
Csak egy lakirt topánka kell neked. -

DONÁTFI.

Mit? én vezessem? - Brr! A hátam is
Borsószik!

KLÁRA.

Az mindegy! Te mégy velük.

DONÁTFI.
De nem megyek!

KLÁRA.
Úgy hát én sem megyek!

DONÁTFI.
S ha én parancsolom!?

KLÁRA.
Hogy bálba menjek?

DONÁTFI. *(alantabb hangon)*
Igen, hogy bálba menj.

KLÁRA. *(szemeit törli)*
Kivánhatod
Jó szívvel tőlem ez áldozatot?

DONÁTFI. *(hozzá megy)*
Azt az anyától kérem - Klárikámtól!

KLÁRA.
Jól van! legyek hát én az áldozat!

DONÁTFI.
De kissé gazdálkodva, kedvesem,
Hogy jusson is, maradjon is.

KLÁRA.
Te vagy
Az úr a háznál, én szót fogadok! -
De drága kincsem, nézz csak itt körül -
Négy kis szobácska - régi bútorok -

DONÁTFI.
Tán új ruhát adjunk ezeknek is?
Talán a bálba mennek ezek is?

KLÁRA.
Mit mond a báró, ha meglátogat,
S én ily kopott pamlagra ültetem?

DONÁTFI.
Tavaly húztuk be.

KLÁRA.
Ah, de a divat!
Miféle kelme ez? - nem is selyem!
Ah, mily kirívó kontraszt lészen az,

Valódi "fenn az ernyő, nincsen kas";
A bálban pompa, fény veend körül,
S itthon? - ej! - a báró azt mondja majd:
"Ily székre nálam az inas sem ül."

DONÁTFI.

Na jó nem bánom, más bútort veszünk.

KLÁRA.

Ha férjhez adtuk a leányokat,
S ha tán velük nem adjuk azokat,
Eladjuk.

DONÁTFI.

Vesztünk rajta.

KLÁRA.

Ah, dehogy!
Van példa rá; midőn árverezik,
A régi bútort még jobban veszik.
S ha vesztenénk is néhány száz tolit,
Annál többet nyernek leányaid. -
Igaz! - Hát a szalon?!

DONÁTFI.

Szalon? - miért?

KLÁRA.

Itt a szükséges bútor el se fér.
E zugszobákban csak nem maradunk,
Hisz itt estélyt és bált nem adhatunk!

DONÁTFI.

Mit? bál? estély?

KLÁRA.

Anélkül, drága férj,
A többi fényűzés semmit sem ér.
Nekünk szalon kell, s még kilenc szoba!

DONÁTFI. *(körülnéz)*

Igaz! Bizony szük ez! de hogyha más -

KLÁRA.

Van! Mily szerencse! a szomszéd lakás
Üres.

DONÁTFI.

Hol az a hercegnő lakott?!

KLÁRA.

Hisz csak fél évre vesszük e lakot.
S ha férjhez adtuk a leányokat,
Tüstént felmondjuk - s újra két szobába
Vonulunk - emlékszel? - mint hajdanába!

DONÁTFI.

No, hisz még ebbe sem halunk bele.

KLÁRA.

De édesem, ha már mindent megadsz,
Még egy utolsót csak meg nem tagadsz!?

DONÁTFI.

No, ha utolsó, hadd halljuk, mi az?

KLÁRA.

Mit ér a fény, a bál, a nagy lakás?
Mindez csak bliktri, ha nincs equipage!
Ha nincs batár s egypár livrés inas,
Valódi "fenn az ernyő, nincsen kas!"

DONÁTFI.

A farsangvégig koldussá teendesz!

KLÁRA.

Hiszen csak néhány száz tolit veszejtesz.
Ha férjhez adtuk a leányokat,
Eladjuk a kocsit s a lovakat.

DONÁTFI.

Sokat veszejtünk rajtuk!

KLÁRA.

Sőt nyerünk!

A jó kocsis kezében a lovak
Mindig javulnak. Az inasokat,
(erősen súlyozva, akarván tudatni, hogy mi kell meg:)
Kocsist - szakácsot - szobalányokat,
Mihelyt a két boldog pár egybekelt,
S a nász után a hónapjuk kitelt,
Elküldjük rögtön. Mindent eladunk,
S két kis szobában kettecskén lakunk! *(Öleli.)*
Gondold, hogy ezt a pénzt kölcsönadod;
Leányid megkapják a kamatot.

DONÁTFI.

Azt gondolom; hisz csak nekik szereztem!
De hogyha nem jól fog kiütni, engem -

KLÁRA. (*hevesen öleli*)
Jól fog! s neked köszönjék gyermekid,
Mert itt csak az, s csak úgy történhetik,
Amint az úr, a férj, te akarod -
Mert csak neked van itt akaratod!

MÁSODIK FELVONÁS

(*Pazar fénnnyel bútorozott tágas terem.*)

ELSŐ JELENET

Etelka

ETELKA. (*most is egyszerűen öltözve*)
Ő bírja szívét - ő is szereti -
Ugy nem, mint én; oly mélyen s igazán!
Mert én feledni vágyom - s nem lehet.
Tanácsra hívtam én a józan észt
És a testvéri gyöngéd hajlamot.
S ezek szememre hányják, hogy szemem volt
Őt látni; kárhoztatják fülemet,
Hogy a testvérhez mondott szavakat
Írgyen leste. Így vitáznak ők
Lázasszívemmel. Bírószék elé
Idézik Ámort; tegzét elveszik,
S letörve szárnyait, börtönbe zárják.
De mind hiába! Hogyha itt van ő,
A szív az ő varázskörébe von,
Szemem megittasúl, szívem kitör
A börtönből és rabja én vagyok.
S én kettes lángban égek: az egyik
Szívemben ég, a másik arcomon,
A szégyen pírja. - Hála istenemnek,
Ki ezt adá, ez meg fog örzeni!
Ha a költő szerint: a szerelem
Virág, s tavasszal nyílani kénytelen,
Te légy a forró nap, s hervaszd el azt!
Szárátsd fel a vigasznak harmatát,
Hadd dülje kelyhét a reménytelenség
Halálos férgel! - Majd azt képzelem,
Két rózsabimbó nyílott egy tövön;
Ő gyöngé kézzel hadd szakassza le
A bájolóbbat, szép testvéremet:
Én hadd maradjak itt szüléimén!
Én őket ékesíteni nem fogom,

De amig élnek, el nem hagyhatom.
Bármint szakadnék tőlük, sebzéném.
Azért, ha féreg dül is szívemen,
Fonnyadjak lassan, észrevétlenül
Bút nem okozva, megsiratlanul...
Ah, jőnek! - A sebzett vad rejtezik. *(El.)*

MÁSODIK JELENET

Klára, Gizella (a legnagyobb dísszel öltözködve), Donátfi

DONÁTFI.
Ki hányta össze a könyvtáramat?

KLÁRA.
Én.

DONÁTFI.
S mit kerestél a könyvek között?

KLÁRA.
A Budai polgári lexikonját.

DONÁTFI.
S a lexikonban?

KLÁRA.
A te ősapádat.

DONÁTFI.
No, azt tudom, hogy ott meg nem találtad.

KLÁRA.
De meg; mert őseink oly régiek,
Sőt régibbek, mint a Várköviék.
Én fölfedeztem: a mi ősnévünk
Nem is Donátfi volt, hanem Donát -
Az ott van!

DONÁTFI.
Ah lelkem, az más család;
Még most is él.

KLÁRA.
Csupán egy másik ág.
De egy a törzsük. A te őseid
Ezen vétséget elhanyagolák;

De te ügyvéd vagy, pert kell kezdened,
S ki kell perelned a Donát nevet.

DONÁTFI.
Ugyan legyen eszed!

KLÁRA.
Mit ér a fény,
Ha rajta folt ez a Donátfi név?
Donát! Donát! mi másképp hangzanék!

GIZELLA.
Engedje meg, hogy Donátok legyünk!

DONÁTFI.
Eh, mindegy most, Donátfi vagy Donát!
De ami ennél sokkal fontosabb,
Utána jártam; szóltam ügynökével.
Az apja rá adósságot hagyta,
De birtokához képest az csekélység.
Jószágait most újra rendezni -

KLÁRA.
Kiről beszélsz?

DONÁTFI.
A báróról. Kiről?
Csak nem hiszed, hogy a te Rejteidről?

KLÁRA.
Arról nem kérdezősködél?

DONÁTFI.
Igen.

KLÁRA.
Nos?

DONÁTFI.
Ösmerik, de mégis ösmeretlen.

KLÁRA.
Rosszat tudsz róla?

DONÁTFI.
No, azt nem, de jót sem
Gavallér ő, de nem tudják, miből.
Előkelő házakhoz járogat,
De nem tudják, hogyan jutott oda.

Látszik valaminek; de hogy ki s mi,
Azt meg nem tudta senki mondani.

KLÁRA.

Én nem tudom, miért vagy ellene?

DONÁTFI.

Mindegy! ha tán megkéri lányomat,
Erős cenzúrát kell kiállnia. -
A báró, nemde már, nyilatkozik?

KLÁRA.

Gizella, a báró nyilatkozott már?

GIZELLA. *(a tükörmél)*

Óh, még nem bátorítók annyira.

DONÁTFI.

Ej, ej, már egy hete?!

KLÁRA. *(halkan)*

Ej, drága férj,
Te nem félévig jártál-é a házhoz,
Mig szólni mertél? Azt csak bízd reám,
A lányokat majd megleckézem én.
Ők a hibásak, nem a széptevők.
Gizella kissé gondtalan, könnyelmű.
Őnála cél s nem eszköz a mulatság.
Az új fény kápráztatja szemeit,
S az az örök vidorság nem mutat
Érzésre. A jó kedv csak megnyeri
A férfi szívét, de nem tartja meg.
Etelka? - azt meg éppen nem tudom,
Mi lelte? Nem örül az semminek;
Ott vannak a ruhák, az ékszerek,
Rájuk se néz. Nem táncol. Rejtezük,
Ha Rejteji jön. Hogyha kérdezem,
Visszasan, vagy sehogy sem válaszol.
Sőt már könyüket is láttam szemében.

DONÁTFI.

Kétségkívül nem tetszik Rejteji.

KLÁRA.

Ugy mért nem mondja? Most már, hála isten.
Az udvarlókban válogathatunk.
Ez nem maradhat így: simulniuk kell.

DONÁTFI.

Ugy Klárikám, ugy! adj irányt nekik.

KLÁRA.
Hagyj csak magunkra, mindjárt végzek én.

DONÁTFI.
De arra kérlek, gazdálkodjatok! (*Sóhajtván körülnéz.*)
Másképp e farsang tönkrejuttatott! (*El.*)

KLÁRA.
Etelka! - Hol vagy? - Etelka!

HARMADIK JELENET

Etelka (jó), Klára, Gizella

ETELKA.
Parancsol édesanyám? -

KLÁRA.
Jer ide!
Te is Gizella! - Szóljunk komolyan.

GIZELLA.
Jobb lesz, ha a papára bízunk azt.

KLÁRA.
Rád is haragszom, rossz gyermek!

GIZELLA.
Vagy úgy!
Haragszom-rádot játszik a mama? -
Oh, én előre is kihúzom a
Kútból, - hány ölnyiről?
(*Többször megcsókolja.*) Száz ölnyiről!

KLÁRA.
No, ezzel boldoguljon, aki tud!
De rád, Etelka, igazán haragszom.

ETELKA.
Rám? - mit vétettem?

KLÁRA.
Még kérdezheted?

GIZELLA.
Ej, hisz Etelka a légynek se vét.

KLÁRA.

Az éppen a baj. Mért szomorkodol?

GIZELLA.

Miért, mamácska? mert természete,
Mint a vidorság s a jó kedv nekem.

KLÁRA.

Nálad meg éppen az a főhiba. *(Etelkához:)*
Ki bánt? miért vagy ilyen hallgatag?

GIZELLA.

Hiszen beszélek én helyette is.

KLÁRA.

Az éppen a baj, hogy mindig csevegsz.

GIZELLA.

Lám, mily igaztalan hozzánk, mamácska!
Azért hibáztat, amit tőle kíván;
Az ő erénye így az én hibám,
S az én hibám az ő erénye volna.

KLÁRA.

Mert mind a ketten a tulzásba mentek;
Tenálad árnya sincs az érzelemnek;
Még azt hiendik, hogy nincs is szived.

GIZELLA.

Dehogynincs, csakhogya mindig nevet.

KLÁRA.

S ez!?! - ím nem is tartott toálettet;
Még a komornán is szebb a ruha,
Nincs rajtad semmi elegancia.

GIZELLA.

Etelka úgy is szép.

KLÁRA.

Hogy szebb legyen,
Magára tüstént más ruhát vegyen.

GIZELLA. *(hogya figyelmét elvonja Etelkáról)*
De engem már meg sem néz a mamácska?

KLÁRA. *(elragadtatva)*

Pompás!... te kis báróné! -

GIZELLA.

Eljövend ma?

KLÁRA.

Igen, s ha látni fogja e pazar fényt -

GIZELLA.

És rajtam ez új ékszer és ruhát -

KLÁRA.

Aztán ma itt először látogat meg.
Meg fog lepetni, s meggyőződhetik,
Hogy e viszony nem válik szégyenére.

GIZELLA.

Ideje is volt átköltözni végre;
A régi lakból éppen úgy kirítottunk,
Mint az új festett kép az ó keretből.

KLÁRA.

De végre vallomást kell tennie. -

EDELKA.

Mást nem parancsol? -

KLÁRA. *(ismét Edelkához fordul)*

Rád nagyon haragszom!
Mert ez fejesség! És nem akarom,
Hogy hamvpipőke légy. Azt akarom,
Hogy mindig egyformán öltözzetek,
Mert úgy szeretlek én is titeket.

GIZELLA.

Engedj anyáknak; egyformán legyünk
Bekötve, mint egy könyv két kötete.
Egy a mi tartalmunk, egy a címünk;
S im, míg a műnek első füzet
Aranyra és bársonnyal van bekötve,
Te szürke brossurában állsz mögötte.

KLÁRA.

Látjátok, a ti kedves jó papátok
Tömérdet költ, áldoz értetek,
S csupán azért, hogy férjhez menjetek.
Látod, Gizella szót fogad nekem.

EDELKA. *(megöleli)*

S boldog lesz, mert a bárót szereti!

KLÁRA.
S nem szintoly gazdag ífju Rejtej?

GIZELLA.
S jó táncos.
És imád: mondá nekem.

EDELKA.
De jó anyám, ha én nem szeretem?

KLÁRA.
Talán nem értesz? - én azt kérdezem:
Hozzá mennél, ha megkérné kezéd?

EDELKA.
Miért akarsz elúzni? hát teher
Vagyok a háznál? Édes jó anyám!
Hagyj itthon, s én még dolgozabb leszek.

KLÁRA.
Ha Rejtej nem kell, válaszd Redőfit,
Ő szintoly gazdag, szép és fiatal.

EDELKA.
Itt akarok maradni szüleimnél! *(Kezet csókol.)*

KLÁRA.
Jó, jó!... de végre addig válogatsz -

EDELKA.
Sem válogatni, sem választani
Nem szándékom; mert férjhez nem megyek.

KLÁRA.
Elrémitesz! - E fényűzés - ez - ez -
Lásd - ez - hogy is mondjam csak? - ez mulandó.
Mi ily nagy fényt nem úzhetünk soká;
Ha e farsangon férjhez nem mehetsz,
Jövőre ily szerencsét sem tehetsz.

EDELKA.
Én nem vagyok együgyű s gondtalan,
Tudom, hogy ezt miértünk teszik;
De jó anyám, ne gondoljon velem.
Én itthon a legboldogabb vagyok.
Azért ne költsenek többé reám,
A bálba én úgy sem kívánkozám.

GIZELLA.
Hát itthon üljek én is kedvedért? -
Nem menni bálba?

EDELKA.
Óh nem, menj te bálba,
Örvendj, mulass, légy boldog!

GIZELLA.
Nélküled?
Én sem menendek.

EDELKA.
Édes jó Gizellám,
Miért ne mennél? ott te jól mulatsz,
Szeretsz táncolni - én unatkozom.

KLÁRA.
Tizenhat éves, s ím, már vén leány! -

GIZELLA.
Holott a vén leány is rendszerint
Tizenhat évest kíván játszani.

KLÁRA.
Tehát te férjhez menni nem akarsz?

EDELKA.
Ki férjesül, az, úgy hiszem, szeret. -

KLÁRA.
Elég, ha ellenszenve nincs.

EDELKA.
De én
Azt érzek minden férfiú iránt.

KLÁRA.
Kedves leányom, én mosom kezem;
Erővel boldogítani nem lehet.

EDELKA.
Ugyé, ezentúl honn maradhatok?

KLÁRA.
Óh, tessék!

EDELKA.
Jó anyám, miért neheztel?
Csak arra kérem, hogy szeressenek!

Ha nem kell válnom édes szüleimtől,
S Gizella boldog - én is az leszek!

KLÁRA. *(megöleli)*
Te is jó gyermek vagy, de nincs eszed.

EDELKA.
Most újra vidám és boldog leszek!
Bizzák reám a háznak gondjait,
Csak arra kérem, édes jó anyám,
Ne hagyja hozzánk járni Rejteit,
Ki untalan szerelméről cseveg.
Már többször meg akartam mondani,
Hogy kár a bókot rám pazarlani;
De ő kitér, s én szóhoz nem jutok.
Ha finomabbul, példálózva szólok,
Nem érti: s érthetőbben szólani
Pirúlok. *(Kezet csókol.)* Adjon kosarat neki. *(El.)*

NEGYEDIK JELENET

Klára, Gizella

KLÁRA.
Ám lássa, mit tesz; én kezem mosom!
De gyermekem, rád is bosszankodom.
Azt jól tudod, hogy a báró szeret;
De te a dolgot tréfának veszed.
A vallomásra mért nem bátorítod?

GIZELLA.
Az legkisebb!

KLÁRA.
Ha az, mért nem teszed?

GIZELLA.
Ő már rabom, s én játszom csak vele;
El-elbocsátom, s újra megfogom.

KLÁRA.
Nana, még el fogod szalasztani.

GIZELLA.
Ő csinos bókokat tud mondani;
S miért tagadjam? kissé jólesik
Azt a sok ah-t és sok óh-t hallani.

INAS. *(jelenti)*
Rejtej úr.

KLÁRA.
Szívesen látjuk őt. *(Inas el.)*
Ennek ki kell adnunk a kosarat.

GIZELLA.
Kimélve és virággal adja azt;
Jó táncos, és a farsang még soká tart.

ÖTÖDIK JELENET

Rejtej, Klára, Gizella

REJTEJ. *(jő)*
Pompás! Ez aztán a meglepetés!
Mint az ezeregy-éj, ez oly mesés!
Még tegnap ott valék kézcsókolásra *(kezet csókol)*,
Ma minden ajtó és ablak kitárva;
Azt hittem -

KLÁRA.
Hogy kirablák.

REJTEJ.
Nem; hanem
Hogy elrabolták szép nagysádtokat.

GIZELLA.
Ah, ez megint bók!

REJTEJ.
Higgyenek nekem,
A régi szállás úgy a szívre hat,
És úgy lehangol, mint üres kalitka,
Amelynek elrepült vidám lakója.

KLÁRA.
Ön a madarakhoz hasonlított.

REJTEJ.
Minthogy az angyalok is szárnyasok.
Először is fölnéztem az egekbe,
Nem látok-é fehér galambokat,
Kik az elárvult ház fölött kerengve,
Oly híven példáznák nagysádtokat.

Aztán lenéztem; s ah, az udvaron
Mit láttam? - equipaget!

KLÁRA.

Az a mienk.

REJTEI.

Én elbámultam az összhangzaton,
Mely a batár s lovak között vagyon!
Minő lovak, de ah minő kocsis!
Az a komoly méléző nyugalom,
Mellyel szobor gyanánt ült a bakon!
És hogy tartá a gyeplőt! - Nékem is
Ilyen leend, ha megházasodom.
Míg én le-, ő felnézett. Szemeink
Találkoznak; megértettük egymást.
Ő ostorával gyöngéden legyint,
Aztán mutatja e királyi szállást,
S én itt vagyok; de magamon kívül!
Itt mindenütt fény s pompa vesz körül!
Én meg vagyok lepetve!

KLÁRA.

Önre még
Nagyobb meglepetés vár.

REJTEI.

Még nagyobb?

(Némi gúnnnyal:)

Napfényre jött tán, hogy nagyságotok
Családja hercegektől származik?

KLÁRA.

Az ön becses személyét illeti.

REJTEI. *(félre, megdöbben)*

Kártyámba lát, s a tromfot adja ki?! -
Valjon zöld, sárga, vagy veres vagyok? *(Hozzá:)*
Szánjon meg! hogyha a hír kellemetlen,
Kimélve mondja; kérem, meg ne lepjen!

KLÁRA.

Ah, ez nagyon szomorú jelenet.

REJTEI.

Rám nézve ilyetén csak egy lehet;
Ha tudniillik jobb és balfelől
Kitárt karral felém két ifju jó,
S ezt mondja: Bátyám, testvérek vagyunk!

KLÁRA.
Hisz az vig volna.

REJTEI.
A legszomorubb;
Mert ez esetben hárman osztozunk,
S devalválódom kétezer forintra.

KLÁRA.
Az még nem tenné tönkre.

REJTEI.
Azt akarja
Tudtomra adni, hogy váltott fiú,
S nem a valódi örökös vagyok?

KLÁRA.
Ön a pénzére szerfölött hiú;
De a veszélyben nem a pénz forog.

REJTEI.
Nem? hát mi?

GIZELLA.
Szíve.

REJTEI.
Nagysád meg akar
Hódítani engem is?

GIZELLA.
Ellenkezőleg,
Ön az, ki senkit sem hódíta meg.

REJTEI. *(szelíd nehezteléssel)*
Nagysád kissé korán ad kosarat;
Tudván, hogy kapok, nem is kértem azt.

GIZELLA. *(nevetve)*
Óh, nálam is megvolt az akarat;
De most egyszer nem kapja tőlem azt.

REJTEI.
Bocsánat, úgy látszik, megtévedék;
Azt hittem, itt laknak Donátfiék,
S nem a kosárkötők. - Fölötte kár,
Hogy cégül nincs kitűzve a kosár! *(Menni akar.)*

KLÁRA.
Ön félreért; ön mindig szívesen
Látott vendégünk; én önt pártfogoltam -

GIZELLA.
S én kosarat nem adtam sohasem,
Ha tánkra hívott, s ott mellette voltam.

REJTEI.
Hogyan köszönjem?

KLÁRA.
Ön házunk barátja;
Ha tőlünk függne, teljesülne vágya.

GIZELLA.
Mi önt becsüljük.

REJTEI.
Épp azért csak egy
Könnyű kosárkát adnak - mennyi kegy!

KLÁRA.
Minthogy becsüljük, meg kell mondanom,
Hogy minden fáradsága hasztalan.

GIZELLA.
Vigasztalódják, nem kivétel: ő
Mást sem szeret; ő férfigyűlölő.

KLÁRA.
Nyiltságomért ön megbocsát nekem.

GIZELLA.
Ugyé, ezentul is táncol velem?

REJTEI. (*felkacag*)

KLÁRA.
Ön még nevet?

GIZELLA.
Így Lear király nevet.
A színpadon, midőn kétségb' esett.

REJTEI.
Szabad megmondanom, min nevetek?
Nagysádtokon, s e visszas helyzetten.
Mint művelt ember, néhány köznapi
Bókot találtam itt-ott mondani;

Im, azt Etelka készpénzül veszi;
Könnytelt szemekkel így szól: "Ah, mama,
Rám nézett a tyúk, az a Rejte;
S én nem szerethetem soha, soha!"
S én kosarat kapok, még mielőtt
Szabály szerint megkértem volna őt.
S nagysádtok vigasztalni szívesek,
Pedig sajátlag bút sem érezek.
Kérlelnek, s én nem is bosszankodom.
Meg is marasztalnak nagylelküen,
Pedig ha küldenek sem távozom.
S ha én nem oda néztem, ahová
Céloztam? - Én már a báró előtt (*Gizellára tekint*)
Udvarlottam. Ha ez csak csel vala?
Ha a hatalmasb ellenség előtt
Csak egy flankenbevéngot csináltam?
Mert győzni nem reméltem, retiráltam.

KLÁRA.
Valóban, ön pompásan retirál!
Még megszalasztva is bókot csinál.

GIZELLA. (*tréfásan*)
Engem szeret? mért nem vallotta be,
Mielőtt a báró a házhoz jöve?

REJTEI.
Sőt inkább várok, míg eltávozik.

GIZELLA.
Úgy? - tartalék gyanánt maradt ön itt?

REJTEI.
Óh nem! a második hadoszlopul.
Első rohamra a báró nyomul;
S az rendszerint lehull a vár faláról,
Mint a férges gyümölcs az almafáról.
Előnyomulni akkor én fogok,
S a vár fokán az én zászlóm lobog.

KLÁRA.
Csakhogy a báró nem siet rohamra.

REJTEI.
Még nem nyilatkozott? - Ezer rakéta!
E harcban engem illet a vezénylet,
És én azonnal rohamot vezénylek.
Ha majd jövend, nagysádtok elvonulván,
S én mintha nagysádtokra várakoznám, -
Hadd jöjjünk össze itt véletlenül.

Majd megleckézem én őt emberül.
Nincs kedvem oly sokáig várakozni! (*Gizellára:*)
Ok nélkül önagyágát hírbe hozni!

GIZELLA. (*ijedve*)
Mit? - hírbe hozni!?

REJTEI.

Másról nem beszél
Most senki, minthogy a pár összekél,
S im, ő még száját sem tátotta fel!

KLÁRA. (*elégedett mosollyal*)
De ugye, a világ nem hitte el?

GIZELLA. (*negédesen*)
És hátha semmi sem leend belőle?

REJTEI.

Azért, bárócska, vissza! vagy előre!
Nyilatkozzék ma, kapjon kosarat,
Vagy jobbra át! ne állja utamat.

KLÁRA.
Csak nagy bohó ön!

REJTEI.

Félig tréfa, félig
Komoly való ez. Ha ő megfutamlík,
(*Gizellának kezét csókol*)
Meggérem e szép hófehér kezét, (*Klárahoz:*)
Nagysád már úgyis beleegyezett.

KLÁRA.
Szeretnék önnek úgy felelni mostan,
Mint az orákulum papnői hajdan;
De hirtelen nem jut eszembe semmi.

REJTEI.
S nagysád?

GIZELLA.
Legyen, majd én fogok felelni
"Ha ő nem kap kosarat,
Azt akkor ön sem kaphat."

REJTEI.
Azaz, ha ő nyer, én sem veszthetek.

GIZELLA.

"Ha kosarat kap ő,
Nem lesz kettő az egy,
S az egy nem lesz kettő."

REJTEI.

Értem: ha nem lesz a kettő egy pár,
Az egy kosár nem lesz kettős kosár.

GIZELLA.

Óh kérem, ez másképp is érthető:
"Ha kosarat kap ő,
Nem lesz kettő az egy -"
Azaz: ha ketten nem leszünk egyek,
"Az egy nem lesz kettő."
Azaz: tán akkor férjhez sem megyek.

REJTEI.

Tehát csak a kosarat várhatom?

GIZELLA.

E részben hallgat az orákulom.

INAS. *(jelent)*

Báró Várkövi úr önnagysága.

REJTEI.

Jön. Hadd fogadjam én. El, el sietve!

KLÁRA.

Már csak fogadjunk szót. Jer, jer!
(Inashoz:) Bocsásd be
(A hölgyek oldalt, az inas közepén el.)

REJTEI.

Ugy vettem észre, az orákulom
Biztat, ha a bárót eltuszkolom.
Az amaroso megbukott: talán
Könnyebben boldogul az intrikánt.

HATODIK JELENET

Várkövi (jó), Rejtei

VÁRKÖVI. *(az ajtót nyitó inast megnézi)*
Mégfoghatatlan! - *(Aztán csudálkozva előre jön.)*

REJTEI.

Ah, isten hozott!

VÁRKÖVI.

Pajtás, mi ez? szólj! - Itt átváltozott,
Ugy látom, minden, még a szolga is.
Hisz ez bűbáj, ez metamorfozis!
Butor- s virágkiállítás ez itt?
Donátfi úr tán nem is itt lakik.

REJTEI.

Kissé korán jöttünk. Légy türelemmel!
Gizella még nem kész a toalettal.

VÁRKÖVI.

Én azt hívém, nem milliomosok;
Egy ily családnak ez a pompa sok!

REJTEI.

Haj, édes báróm, külszin néha csal!

VÁRKÖVI.

Csak az a kérdés: most csal, vagy előbb csalt?

REJTEI.

S ez nem tetszik neked?

VÁRKÖVI.

Még kérddheted?

REJTEI.

S ha ők azt a mi kedvünkért teszik?
Mert ahová báró kezd járogatni,
Ott legalább is grófot kell mutatni.

VÁRKÖVI.

S a bálban? - úgy hercegnő öltözik!

REJTEI.

Ez most korszellem, ez divat, szokás.

VÁRKÖVI.

Az ily korszellem kórság, semmi más.
Csak azt tudnám, mi okból hirdetik,
Hogy jegyben járunk? Többen gratulálnak;
Ki szán, ki gúnyol, ki élceskedik.
Valóban, oly fonák helyzetbe hoztak,
Melyben soká maradnom nem lehet;
Igent nem mondhatok rá, sem nemet.

REJTEI.

Miért bosszant, mi oly természetes?
Nem jársz a házhoz? nem táncolsz vele? -
Ha ellenedre van, ne jőjj ide.

VÁRKÖVI.

Még nem nyilatkozám; s ez nem helyes.

REJTEI.

Félsz, hogy el nem fogadja kezedet?

VÁRKÖVI.

Az még korán van.

REJTEI.

Mert nem szereted.

VÁRKÖVI.

Még csak szemünk szerelmes.

REJTEI.

Ej, a szem
Vasút a szívhez.

VÁRKÖVI.

Meglehet; de nem
Az észhez. S nálam még a szív az aggyal
Szoros viszonyban él távirda által.

REJTEI.

Az ész úgy küldje hozzá sürgönyét,
Míg Ámor a sodronyt nem tépi szét.

VÁRKÖVI.

Hogy érted azt?

REJTEI.

Hogy teoretikus
Vagy a szerelemben, s nincs prakszisd.
Te a szerelmi dalt mint kritikus
Birálgatod, de el nem olvasod.

VÁRKÖVI.

Mind szép, de prózában jobban megértem.

REJTEI.

A téma csiklandós, de megkísértem,
Tán érthetőbbek változatai.
Te vígjátékot kívánsz játszani,
S az egyik főszemélyt nem ismered,

Kivel legtöbb lesz a jeleneted.
Mert oly helyzetbe még nem is tevéd,
Melyben kifejtve látnád jellemét.
Hogy azt beszélje, amit tudni vágyol,
Neked kell hoznod a végszavakat.
Csalétek nélkül nem fogunk halat.
Te nem veszel grófnőt gazdálkodásból:
Ki tudja, hátha hercegnőt találsz?
Adj csak kezére, majd szívébe látsz.
A nagyravágyás szellemét idézni:
A nagyravágyás nyelvén kell beszélni -
Nem értesz?

VÁRKÖVI.

A tanács fölötte jó!

REJTEI.

És megfordítva is használható.
Én azt Etelkánál tapasztalom.
Én elegáns vagyok és fényűző,
Nekem delnő kell, finom úri nő,
A hamvpipőkét ki nem állhatom!
Etelka, megvallom, tetszett nekem -
Ne szólj! hiába mondasz ellenem:
Ő éppen oly szép, éppen oly mivelte,
S mint az a másik, éppen oly nevelte:
De nincs kedvemre az egyszerűség -
A háziasság. Hogyha eljövök,
Vagy a varró-asztal mellett találtam,
Vagy a konyhában, vagy cselédszobában.
S míg nénje a puctól majd elrepült.
Ő holmi perkál negligében ült.

VÁRKÖVI.

Ez nékem is feltűnt. Oly egyszerű!
S van arcán valami ábrándszerű; -
Szépíti őt e melankólia.

REJTEI.

De nékem nem kell ily Ophézia!

VÁRKÖVI.

Mert nincs eszed! Igaz, nem oly vakító
Szép, mint amaz; de ami több: szelíd s jó!

REJTEI.

De hogyha én ép azt nem állhatom ki!
Csaknem erővel kell a bálba vinni.

VÁRKÖVI.

Boldogtalan! te ennek sem örülsz?

REJTEI.

Patvarba! ugy varróleányt veszek,
Annak még kevesebb igénye lesz. -
Ha valljon nemcsak szenvedés-e ez,
Meg kelle tudnom. - Vannak ilyenek!

VÁRKÖVI.

Nos mit tevéel?

REJTEI.

Ugy, példálózva szóltam:
Mily házat tartok, ha megházasodtam.

VÁRKÖVI.

S ő mit szólt rá?

REJTEI.

Hogy úgy tönkrejutok.

VÁRKÖVI.

Azt bölcsen mondta.

REJTEI.

Én rá azt feleltem:
Inkább tiz évig jól s pompásan élni,
Mint százig fösvényül remélni, félni.

VÁRKÖVI.

S ő mit felelt?

REJTEI.

Semmit. Ő hallgatott.
Sokkal szerényebb. De szólt a mama:
"Etelka önnek kosarat adott." -
E házba többé nem jövök soha!...
Ámbár Gizella a háznál maraszt,
S táncolni fog velem - megmondta azt.

VÁRKÖVI.

Holott öccsétől kosarat kapál?

REJTEI.

Ha nem hiszed, kérdezd meg őt magát.

VÁRKÖVI.

Sokat fogok ma tőle kérdeni.

REJTEI.

Jó, én ide fogom majd küldeni.

VÁRKÖVI.

Te?

REJTEI.

Édes báróm, ígérj hallgatást!
Ha szóltam - hogy mit tégy? azt majd te lásd.

VÁRKÖVI.

Igérek, csak szólj, szólj!

REJTEI.

Ők itt valának.
Midőn te jöttél, akkor távoznak.
De engem itt hagytak mint őrszemet;
Óh, nem azért, hogy rád mint őrtüzet
Adjak, hanem hogy feltüzeljelek,
Hogy végre valld be már szerelmedet.

VÁRKÖVI.

Pajtás, mit higgyek rólad, nem tudom.
Mebíztak, egyszersmind kikosaraztak?..
Az egyik félnek itt nagyon ravasznak
Kell lenni! - Melyik az? nem tudhatom.

REJTEI.

Még nem tudod, nem állok-e bosszút?
S nem játszom-é Edmundot *Lear királyból*.
Midőn Edgárdot, e derék fiút
Eltuszkolja az apai háztól? -
Higgy, amit tetszik! Most a cselszövő
Téged jelent be, s majd Gizella jó;
S te megtudod, ha jól fogsz játszani,
Gizella melyik Lear leányai
Közül? az egyszerű Cordélia,
Vagy tán a másik, az a hárpia? (*El.*)

VÁRKÖVI. (*maga*)

Úgy látom, itt velem komédiát
Játszatnak! - Melyik? még nem látom át.
Legyen! de én választok szerepet,
S a vég választja, melyikünk nevet.
Etelkától ez kosarat kapott -
Egykor Gizella tán reményt adott -
És most szeretné köztünk a cserét; -
De még a báró sem veszté esztét.
Igaz, a szív egy kis sebet kapott,
De nem halálost: majd lel balzsamot.

HETEDIK JELENET

Gizella (jő), Várkövi

GIZELLA.

Tehát való?... Most mondja Rejtej,
Hogy e teremben tőle elmaradt.

VÁRKÖVI.

Azt készakarva tettem.

GIZELLA.

És miért?

VÁRKÖVI.

Minthogy reméltem -

GIZELLA.

Mit?

VÁRKÖVI.

Nagyságodat
Láthatni egyedül. Én e kegyért
Régóta esdem!

GIZELLA. *(félre)*

Ah, nyilatkozik! *(Hozzá:)*
De kérem, hátha majd unatkozik - *(Leül.)*
Nem mennénk a mamához?

VÁRKÖVI. *(leül)*

Óh igen,
Nagysád parancsol, s én szót fogadok.

GIZELLA.

Azaz - ma oly szórakozott vagyok.

VÁRKÖVI.

Engedje át nekem e szép kezét. *(Kezét csókol.)*

GIZELLA.

Meg sem dicséri toalettemet?

VÁRKÖVI.

Nagysád szépségét több fény illeti.

GIZELLA.

S én attól féltem, hogy kissé tuloztam.

VÁRKÖVI.

Legszebb a gyémánt arany foglalatban.

GIZELLA.

Ez bók! ma ön felette udvari.

VÁRKÖVI.

Óh nem; ez nem bók, ez őszinteség.
Megvallom, eddig én úgy képzelém
Nagysádat, mint midőn a drága ék
Váltatlanul vesz uzsorás kezén:
Ma sokkal illőbb polcra téve látnom,
De mégsem ottan, ahol én kívánom.

GIZELLA.

A papa ezt is túlzásnak hiszi.

VÁRKÖVI.

Óh nem! nagysádat még több illeti;
Mert a leánynak rangfokozata
Csak az erény, az ész, a báj, a szépség;
S ez, minthogy mind az ég ajándoka,
Legősibb és legigazibb nemesség.
Nem sértené-e méltán a szemet,
Aranycserépben látni a gyomot?
S ellenkezőleg dudva és szemet
Között a rózsát és liliomot!?

GIZELLA.

Ő hízeleg; jól tudja, hogy mi lányok
Szeretjük azt.

VÁRKÖVI.

Óh, ez nem az! Ha rangot
E földön az igazság osztana,
Fején sugárzanék a korona.

GIZELLA.

Bocsánat! a szépséget elrutítja,
Ha a tükörbe nézve tetszeleg;
Mert az szerénységétől fosztja meg.

VÁRKÖVI. *(félre)*

Ez mind nem igazolja Rejteit! *(Hozzá:)*
Nagysád, örömmel hallom szavait;
Ezek felbátorítanak -

GIZELLA.

És mire? *(Félre:)*
Óh ég, szerelmét mostan vallja be!

VÁRKÖVI.

Nagysád, én szerfölött félénk vagyok;
Atyám örökbe annyit nem hagyott,
Amennyit tőlem egy szép nő kívánhat.

GIZELLA.

Azaz, kit elvesz, az gazdag legyen?

VÁRKÖVI.

Oh nem; de egykor legnagyobb bubánat
Rám nézve az lesz, hogyha kénytelen
Leszek gyanítani, hogy nőm megcsalódott.

GIZELLA.

Nem nézi a szerződést, aki boldog.

VÁRKÖVI.

Legboldogabb frigy házások között,
Melyet világos szerződés kötött.

GIZELLA.

Legelső pontja a szív.

VÁRKÖVI.

Az üres szó; -
Bevezetés - sőt a legutolsó.
Azt a szerződés meg sem említi.
S valóban azt nagyon bölcsen teszi;
Az annyit érne: "Add te a napot,
Tőlem cserébe a holdat kapod!" -
A szív saját magának birtoka;
Igérjük, mégsem adjuk azt oda.
A pár örök hűséget esküszik, de
Azért szívét megtartja mindenik.

GIZELLA.

De némaságra kárhoztatva nincs;
Szolgája a nyelv; s bár elásott kincs,
A lángja felvetődik a szemem.

VÁRKÖVI.

Csak óramutató a nyelv s a szem;
A szív órája másképp üt belül,
S a tábla más számot mutat kívül.

GIZELLA.

Ez a sok aggály s kétely azt mutatja,
Hogy önt a szépnem megcsalá gyakorta.

VÁRKÖVI.

Még nem szerettem; de azt sem szeretném,
Hogy nőm csalódjék. És azért, midőn én
Azt mondom: Add cserébe jobbodat!
Én nem szorítom össze markomat.
Hanem kitárom, és megmutatom,
Mi jár kezemmel.

GIZELLA.

Ah, most már tudom!
Nejétől éppoly nyíltságot kíván;
S előbb megkérdi: mi a hozomány?

VÁRKÖVI.

Ments isten! én szegény nőt keresek;
De tudnia kell, akit elveszek,
Mit várhat tőlem.

GIZELLA.

S ön nem képzeli,
Hogy önt magáért is szerethetik? *(Félre:)*
No, hogyha erre sem nyilatkozik!...

VÁRKÖVI. *(félre)*

Lelkemre, rágalmazta Rejtei!

GIZELLA. *(félre)*

Nem szól; ah, ez nagyon bátortalan! - *(Hozzá:)*
Egy részben, báró ur, igaza van:
A nővilágban most a fényűzés
Határt nem ismer. Nincs különbözés;
A kézművesné elvesztvén eszét,
Majmolja a gazdag bankár nejét;
S a köznemesség is a fejedelmi
Nők pompájával óhajt versenyezni.

VÁRKÖVI.

Ah, ez az, amitől én rettegek!

GIZELLA.

De vannak ebben is kivételek.
Van, aki tudja, rangja mit kíván,
S fényűzve csorbát nem ejt birtokán.
Például -

VÁRKÖVI.

Nagysád.

GIZELLA.

Nem szólok mirőlunk.

Mi eddig a világtól elvonultunk.
Atyám megsokszorozta vagyonát.
Nem is Donátfi ő, hanem - Donát!
Vegyük például báró Vértinét:
Ő megtartá mindig mérsékletét.
E részben a báróné mintakép.

VÁRKÖVI. *(félre)*

Most mindjárt a kerékvágásba lép.

GIZELLA.

A téli szezont Pesten tölti el;
Csak egyszer ad hetenként szoarét;
Egész jövedelmét nem költi el;
Egy equipage-t tart s egy páholy felét.

VÁRKÖVI. *(félre)*

Adjunk kezére! - *(Hozzá:)* Vértiné fukar.
Pest és divat! Nevetség! Mit akar
Ő Pesten? Párizs s London a divat!
Pesten mulatni! - ah, mily gondolat!

GIZELLA.

Igaz, Párizs közel van, a vasút
Köt össze. Most könnyebben odajut
A főnemesség, mint jószágira,
Midőn felázik az Alföld sara.
És néha hasznos is külföldön élni,
És gazdaságos. Hallottam beszélni:
Az angol lord ha eladósodik,
A kontinensre jó és utazik.

VÁRKÖVI.

Gazdálkodásból épp azért az én nőm
Párizs- s Londonban töltse a telet. -
S hol töltik a nyarat? miféle fürdőn?

GIZELLA.

Anyám Füredre készül.

VÁRKÖVI.

Ah Füred!

Fidonc!

GIZELLA.

Hisz én is mondtam a mamának,
Ott majd a krémből senkit sem találnak.

VÁRKÖVI.

Legfeljebb Vértiné megy még oda,

Az is, mivel közel van birtoka.
Ő honn marad, s nyáron falun lakik
Az ősi lakban, és unatkozik.
Mit is tehet mást az ember falun,
Hol mást, magát éltet, mindent megun?
Én ekkorig külföldön utazám;
Jószágimat hogy kissé rendbe hozzam,
Pár hónapig otthon falun lakám; -
Alig vártam, hogy Pestet újra lássam!

GIZELLA.
No ezzel én is éppen úgy vagyok.
Falun csak egyszer tölték pár napot,
S megvallom -

VÁRKÖVI.
Hogy megúnta ott magát.

GIZELLA.
Én nem találtam fel Árkádiát.
Lefestve szép lehet, de a való
Egyhangúsága szörnyen úntató.
Jobb Pesten!

VÁRKÖVI.
Pest!?! Pestnek nincs más, mint pora!
Látszik, hogy Pesten túl még nem vala.
Ha egyszer Párizst, Londont fogja látni,
Unottnak fogja Pestet is találni.
Párizshoz képest - csak falu ez a Pest!

GIZELLA. *(lelkesülten)*
Ah, úgy van! Én Párizst választanám!

VÁRKÖVI. *(félre)*
Jó, hogy tudom! *(Hozzá:)* Én Pesten nem lakom,
Mihelyt lehet, azonnal elhagyom. -
S képzelje, Vértiné - Elmondjam-é?

GIZELLA.
Kíváncsivá tett; mit tesz Vértiné?

VÁRKÖVI.
Mit? a szakácsot számoltatja meg,
Sőt néha a konyhába is lemegy;
Mert udvarmestert fösvény tartani.
S ez már valódi botrány!

GIZELLA.

Úgy a mi
Etelkánkhoz hasonlít ő.

VÁRKÖVI. *(érdekelten)*
Valóban? -

GIZELLA.

Minden cselédet számadásra von.

VÁRKÖVI.

De csak reményilem, nagysád nem - ?

GIZELLA.

Fidonc!

VÁRKÖVI. *(félre)*

S én azt a gyöngyöt eddig meg se láttam!
(Hozzá:) S képzelje Vértinét falun! Előre
Retteg s fut mindenik cseléd előle;
S azzal ijeszti egymást nyáron át:
Jön a báróné!

GIZELLA. *(nevet)*

A mumus jön!

VÁRKÖVI.

Úgy van! -
Csináltak is felőle adomát,
Meg is jelent a kalendáriomban.
Estélyein ha a findzsát veszi
A vendég, azt mindig hozzát teszi:
Ha nagysád kegyesen megengedi! -
(jelentőséggel:)
Így lesznek a delnők gúny tárgyai!

GIZELLA.

Pedig nem oly nehéz a gúnyt kerülni.

VÁRKÖVI.

Dehogy! csak rá kell a divatra ülni;
Könnyű e szárnyas paripán repülni!
Csak a sörényét kell két kézre fogni;
Mert néha az embert le szokta dobni. -
(Nevet:) No lássa, minket is hogy elragadt!

GIZELLA.

Jó kedve van.

VÁRKÖVI.

A báróné jutott
Eszembe!

GIZELLA. *(nevetve)*

A mumus jön!

VÁRKÖVI. *(tréfálódzva)*

Úgy futok!
Hogy rám ijesztett! - Ha kérnem szabad,
Szeretnék nagyságánál tisztelegni.

GIZELLA.

Óh kérem - *(Félre:)* A mamával fog beszélni!

VÁRKÖVI.

Im, a sors megelőzte vágyamat.

NYOLCADIK JELENET

Donátfi, Klára, Etelka, Rejtei (jönnek); Várkövi, Gizella

KLÁRA.

Báró úr!

VÁRKÖVI.

Nagysád! *(Kezet csókol.)* Donátfi úr!
(Kezet szorít, Etelka felé meghajtja magát:)
Kisasszony!
(Félre:) Mi ez? Minő halvány és szomorú!

KLÁRA. *(ezalatt kérdőleg nézett Gizellára, az nemmel felelt)*

Báró úr, nem neheztel? annyira
Elfoglalának a ház gondjai -

VÁRKÖVI.

Óh kérem, én hálával tartozom;
Ez életemnek legjobb napja volt.

KLÁRA.

Ah!

GIZELLA. *(félre)*

Szólni fog - tán mennem illenék!?

VÁRKÖVI.

Csupán ez volt képes fájdalommat
Enyhíteni, melyet most kell érzennem!

KLÁRA. (*mosolyogva, mintha nem értené*)
Fájdalmat? S ki okozta azt?

VÁRKÖVI.

A sors;
Nagyságotok nem is képzelhetik,
Mily boldog voltam ez igénytelen,
E csöndes házi körben; s mily nehéz
E percben válnom!

KLÁRA.

Válni?!

GIZELLA.

Ön?

DONÁTFI.

Mi ez?

VÁRKÖVI.

El kell utaznom.

DONÁTFI.

Úgy? jószágira?

KLÁRA.

De ott, reméljük, nem soká marad?

GIZELLA.

S ha szépen kérnők!?

VÁRKÖVI.

Messzebb és tovább:
Két évre Amerikába utazom.

REJTEI. (*félre*)

Győztem! (*Általános csend.*)

KLÁRA. (*alig jöhet lélegzethez*)

Két évre?!

GIZELLA. (*félre*)

Szenvedetlen ember!

DONÁTFI. (*félre, nagyot fúj*)

Ez sok!

VÁRKÖVI.

Engedjék, hogy búcsút vegyek!

KLÁRA. *(a legnagyobb zavarral)*
Óh kérem - tessék! -
(Gizellához titkon:) Örömet mutass!

DONÁTFI. *(félre)*
Megüt a guta!

VÁRKÖVI. *(Etelkát nézve, félre)*
Óh ég! mintha sirból
Vennék ki!

KLÁRA.
Minthogy oly nagy útra készül,
Nem illenek önt visszatartanunk.

VÁRKÖVI. *(mint előbb)*
Könnyek szemében! Óh, még látjuk egymást!
S ha e legszebb gyöngyök valódiak,
Ugy megtaláltam, amit vesztve hittem! *(Bók; el.)*

REJTEI. *(félre)*
Jobb innen futni, míg a zivatar lesz! *(El.)*

ETELKA. *(félre)*
Szegény Gizella! mily boldogtalan lesz! *(El.)*

DONÁTFI.
Gizella, hagyj magunkra!

KLÁRA. *(félve férje haragjától)*
Itt maradsz!

DONÁTFI.
Ördög pokol, menj!

GIZELLA. *(haragtól sírva)*
Óh édes papa,
Ezért kár volna bosszankodnia,
Én nem szerettem a bárót soha! *(El.)*

KILENCEDIK JELENET

Klára, Donátfi

DONÁTFI. *(kihívólag)*
Nos, Klára asszony!

KLÁRA.

Én vagyok oka? -
Csak azt tettem, amit te helybehagytál;
Hiszen te vagy, nem én, a ház ura.

DONÁTFI.

Ugy? Ez vigasztal? Úr vagyok a háznál!
Na jó! a pictus masculus helyett
Eztán valódi háziúr leszek!
Az equipage-t azonnal eladom!
Kocsist, inast, egy szálíg elcsapom;
A régi bútort a zsidópiarcon
Akármi agióval visszaváltom;
Az újakat elárvereztetem,
S a sok komornát mind elkergetem!

KLÁRA.

Igazságod van, férjem, jól teszed!

DONÁTFI.

Nincs és nem is volt igazam nekem!
Nem jól teszem, de mégis megteszem!
Több bálba nem mentek!

KLÁRA.

Helyes okod van!
Sőt, én csudálkozom, hogy haragodban
Ezzel beéred! Én, ha neked volnék,
Az ablakon minden bútort kidobnék,
Inast, kocsist, komornát sorra vernék.
Kivált a háziúrral összevesznék;
Mert ők okozták! kelle tudniok,
Hogy ez a csúf báró utazni fog.
Hisz azt előre tudta minden ember,
Hogy ez a báró házasodni nem mer!

DONÁTFI.

Ugy van; csak én valék oly oktalan!
Ugy van; több férfi nincs is a világon,
A bárócskával mind elútazik,
Több bál nem is lesz; Pest ezzel kihalt, rom;
Ezentul senki sem házasodik.

DONÁTFI.

Miattam adhat száz bált Pest-Buda;
Én nem adok pénzt, s nem mentek oda!

KLÁRA.

S te az első pert nem vesztetted el?

DONÁTFI.
S aztán?

KLÁRA.
S nem éppen így dühösködél?

DONÁTFI.
Igy!

KLÁRA.
S a diplomádat nem tépted el?
Silenciáriussá nem levél?

DONÁTFI.
Mért lettem volna oly eszeveszett?

KLÁRA.
No, minthogy az első per elveszett!

DONÁTFI.
A második pert megnyertem.

KLÁRA.
Talán
Mi is megnyernők a másodikát;
De a mi diplománkat tépjük össze.

DONÁTFI.
Nem értem e finom célzást.

KLÁRA.
Te persze,
Hogyha ez első fórumon veszejtesz,
Nem appellálsz.

DONÁTFI.
Szép, szép! De mit jelent ez?

KLÁRA.
Hogy a mi diplománk leányaid
Szépsége; a mi fórumunk a bál;
Terminusunk a farsang végeig
Tart; s még csak a prima instancián
Vesztettük el a pert, - s te most betiltod
Az appellátát.

DONÁTFI.
Késő appellálnod,
Nincs már kliens.

KLÁRA.

Az összes férfi-nem
Ellen vesszük mi a pert, kedvesem.
Például, megmaradt még Rejtei.

DONÁTFI.

Hisz őt Etelka nem szenvedheti.

KLÁRA.

De ő megsúgta, hogyha visszalépend
A báró, ő Gizellát kéri meg.

DONÁTFI.

De hát ki ő?

KLÁRA.

Ki? aki minden évben
Ötezret ad ki.

DONÁTFI.

S te azt elhiszed?
Előbb be kell azt bizonyítani.

KLÁRA.

Óh, arra föl lehet szólítani;
De hátha ő kérdezeni azt találja:
Mi lesz a mi Gizellánk hozománya?!

DONÁTFI.

Mi? tízezer forint.

KLÁRA.

Annak kamatja
Ötszáz forint. De persze homlokunkra
Van az felírva! Azt hiszik ugyan,
Hogy e szám mellett még két nulla van,
De dobra kell azt ütni! Csak maradjunk
Mi itthon, majd itthon marad leányunk.

DONÁTFI. *(elkeseredve)*

Nem bánom - én kezeimet mosom!
Oh mennyi költség! s ha elgondolom,
Hogy terved tán mégis dugába dűl!

KLÁRA.

Etelka bálba nem megy; eszerint
A bál most csak félannyiba kerül;
S ez, per négy bál, több mint ezer forint.
Ezt meggazdálkodtuk, s ez is haszon.

DONÁTFI.

Tartsd meg, e hasznod én néked adom!

HARMADIK FELVONÁS

(Az előbbi terem.)

ELSŐ JELENET

Rejtei, inas (jönnek)

REJTEI. *(igen szerényen)*

Nem lenne szíves bejelenteni? *(Inas balra el.)*

Mint a mennykőcsapás, oly gyors e válság!

De olyan is ez a váltóadósság,

Mint a lavína, gyorsan fut alá,

S mindig nagyobb lesz. A hitelezők

Roszbabbak a szűnyognál; nem csupán

Csipnek, hanem meg is csipetnek ők.

Otthon miattuk nem maradhatok,

Azért miként gerilla harcolok;

Bujdosva mint elítélt száműzött

Pest-Buda rengeteg utcáiban,

A kávéházak barlangjaiban,

S a bálozások ingoványi közt -

Szalónias szegény legény vagyok!

Ne kérjse senki, hány hét a világ?

Nekem csak egy nap; holnap megbukom.

Túléljük a hódítás fénykorát:

Csak államcsíny segíthet a bajon.

Kesztyűm elveszté tiszta jellemét,

Az ingem az ártatlanság színét.

Most már az óra, gyűrű láthatatlan,

Mellény, topány, kabát változhatatlan.

Most oda fognak csakhamar betenni,

Ahol könnyű be-, de nehéz kimenni.

Az ingyenszállás s koszt felette jó;

A jó is rossz, ha fel nem mondható.

INAS. *(visszajő)*

A nagyságos asszonynak a feje fáj;

Gizella kisasszony szívesen látja. *(El.)*

REJTEI.

A sors kedvez! Derülj ki homlokom,

Hisz nincs rád írva, mivel tartozom! *(El balra.)*

MÁSODIK JELENET

Donátfi, Etelka (jönnek jobbról)

DONÁTFI.
Éjjel miféle lótás és futás volt?

EDELKA.
A bálból jöttek vissza.

DONÁTFI.
Oly hamar?

EDELKA.
Anyám a bálban főfájást kapott.

DONÁTFI.
S ezt most mondjátok?

EDELKA.
Megtiltá anyám.

DONÁTFI.
Csak nem beteg?

EDELKA.
Nem, de rossz kedve van.

DONÁTFI.
Talán rosszul mulattak?

EDELKA.
Nem tudom;
De valaminek történni kellett,
Mert megjövén, szemén könny rezegett,
Gyöngédeden kebléhez szoritott,
S okos jó gyermekének szólított -
S azt rég nem tette.

DONÁTFI. *(megöleli)*
Az vagy, angyalom,
Okos jó gyermek!

EDELKA.
S a legboldogabb,
Mert szüleim szeretnek!

DONÁTFI.

Nem vagy az,
Mert úgy nem volnál oly bús, hallgató!

EDELKA.

Az már természetem -

DONÁTFI.

Nem, nem!

EDELKA.

Anyám jó! -
(*Félre:*) Miért is oly rossz, áruló e szem!?
(*Elsiet.*)

HARMADIK JELENET

Klára (jő), Donátfi

KLÁRA. (*egyszerűen öltözve*)
Jó reggelt!

DONÁTFI. (*elébe megy*)
Klárkám, beteg valál?

KLÁRA. (*keblére borul*)
Óh nem, de a bál!...

DONÁTFI.
Rosszul múlatál?

KLÁRA.
Óh, vajha rád hallgattam volna mindig!

DONÁTFI.
S én vajha ne hallgattam volna rád!

KLÁRA.
Óh, csak ne kérdezz! Mondd fel e lakást,
Adjunk el mindent, bútort, equipage-t!
Több bálban nem látsz; nem nekünk való;
Rám nézve tegnap volt a hamvazó.
Fejemre hamvat kéne hintenem!

DONÁTFI.
Mi ez, mi történt, Klárkám? hiszen
Igy bűnbánó Magdolna sem beszélt.
Dél lesz, s te még fel sem öltözködél?

KLÁRA.
Eszemre tértem!

DONÁTFI.
Végre! - Hála isten!

KLÁRA.
Az álarcos bál gyógyított ki tegnap.

DONÁTFI.
Lám, nemcsak víz-, hanem bálkúra is van.

KLÁRA.
Dorgálj! Megérdemlem!

DONÁTFI.
S nem mondanád,
Minek köszönjem e csodák csodáját?

KLÁRA.
Én jót akartam -

DONÁTFI.
Csakhogy sokba van!

KLÁRA.
Megtartam a leckét, lakoltam érte!

DONÁTFI.
Mondd el, talán nekem is szólt a lecke.

KLÁRA.
Jótejkony álarcos bál tartatott -

DONÁTFI.
A jótejkonyosság a legfőbb erény,
Így bálban is erényből voltatok.

KLÁRA.
Páholyt hozattunk. S hogy a báli fényt
Emeljük, pompás maszkokul menénk;
Én és Gizella, s a mi Várinénk.
Ah, kincsem, hogyha láttál volna minket,
Mint perzsa nőket! fényes jelmezinket!
Mely a kis lábat úgy kiemeli,
S a termet bájait csak sejteti!...
Hidd el, midőn lementünk a terembe;
Midőn megláttak, el voltak büvölve;
Csak egy szemük volt, s az minket csodált.
Pest még nem látott három ily csodát!

Az ifjuság mindjárt körülrajongott;
Ki hozzánk juthatott, az volt a boldog.
A bók özönlött, az élc pattogott,
A bál királynője Gizella volt!...

DONÁTFI. (*megfogja kezét*)
Csak lassan! Előbb recitíva lesz.

KLÁRA. (*bánatosan*)
Hadd el barátom, mindjárt vége lesz! -
Mig ők ketten sétáltak a teremben,
Én egy földszintpáholy alatt pihentem.
Ezen páholyban minket emlegettek.
Én visszaneéztem. Fényes társaság volt;
A férfiak nálunk is megjelentek,
Midőn bált adtunk. Köztük Vízi Adolf,
Ki szemben mindenütt kitüntetett -
S im, képzeld!

DONÁTFI.
Megszólt a hátad megett.

KLÁRA.
A többiek velünk szuttyongaták -

DONÁTFI.
S ő nem védett?

KLÁRA. (*sírva*)
Úgy szokta a libát
A róka védni. Azt mondá, libák
Vagyunk, akik még azt sem látjuk át,
Hogy ők csupán tréfát üznek velünk.
Hogy a magas körökbe tolakodtunk -
S ott táncprodukciókat ad leányunk -
S jaj annak, akit mi karon csipünk! -
Képzeld! megszóltak a bálunk miatt -
Hogy verbuváltuk az arszlánokat,
Kötéllel fogtuk. - Hogy a francia
Pezsgő magyar volt. - Úgye, nem igaz?

DONÁTFI.
Gazdálkodásból közte volt biz az
Egy-két üveg -

KLÁRA. (*felpattanva*)
Volt?! Te vagy az oka!
Tudtam!

DONÁTFI.

Na Klári! ez recitíva! -
S csak a pezsgő ellen volt kifogás?

KLÁRA. (*ismét bánatosan*)

Óh, az csekélység! képzeld! ránk fogák -
Hogy a báróra hálókát veténk ki,
De ő magát nem hagyta megfogatni.

DONÁTFI.

De édes Klárikám, hisz ez valóság!

KLÁRA. (*kifakadva*)

De már bocsáss meg, az csak sült hazugság,
Hogy most Etelkát bálba csak azért
Nem visszük -

DONÁTFI.

Mert ő rég eszére tért.

KLÁRA.

Dehogy! mivel már nem telik mitőlünk;
Mert eddig már mindent magunkra vettünk,
S ez rágalom! - Hát még az adoma,
Melyet miránk az egyik kohola,
S amin jóízűt kacagott a többi. -

DONÁTFI.

Mondd el, talán én is fogok kacagni.

KLÁRA.

Hogy két leányunkkal mi úgy teszünk,
Mint amikor két kortesnek csak egy pár
Csizmája volt: kettőt nem vihetünk
A bálba, mert nincs pénz, azért csak egy jár.

DONÁTFI.

Ahá, tudom már azt az adomát!
Kocsin vitték őket tisztújításra,
S csak az egyiknek volt egy pár csizmája:
S ők a világot úgy bolondíták,
Hogy mindenik félcsizmát visele,
És a szekérről azt lógázta le. - (*Kacag.*)

KLÁRA.

Pedig nem úgy van, s ez bosszant! Etelka
Nem megy, mivel nem óhajt menni bálba.
Ez mind hazugság! mégis semmivé tett, (*bánatosan:*)
Mert a magas körök rajtunk nevetnek! -
De ami legjobban fáj: az egyik

Azt állította - s hitte mindenik -
Hogy összes birtokunk harmincezer
Forintra sem megy - s ez végképp lever!

DONÁTFI.
Hisz ez igaz.

KLÁRA.
S ennek te vagy oka;
Ezt tőled tudja.

DONÁTFI.
Ez recitíva!

KLÁRA.
Ez fáj! Ha hallgatsz, azt hinnék felőlünk,
Hogy azon összeg évi jövedelmünk.

DONÁTFI.
Ha mondtam, akkor mondtam azt neki,
Midőn még nem akartuk a világot -
Vagyis magunkat így bolondítani.

KLÁRA.
Most vége! E hír végképpen levágott!
Azok előtt vagyunk gúny tárgyai,
Kiknek leginkább vágytunk tetszeni.
Én nem megyek több bálba az idén!

DONÁTFI.
Mindig felejtet: holnap húshagyó kedd.

KLÁRA.
Nem; a jövő évben sem megyek én!

DONÁTFI.
Köszönd istennek, hogy álarc alatt
Ily szépen megtudók az igazat.

KLÁRA.
De hogyha fele sem igaz!

DONÁTFI.
Elég
Nekünk az is, ha elhiszik felét.

KLÁRA.
Azért sem ülnek rajtunk győzedelmet!

DONÁTFI.

Ej, ej! a kúra mégsem gyógyított meg?

KLÁRA.

Igaz! - de hogyha ez mind - Igazad van!...

(Kitörve ellene:)

Mért is nem vagy te férfi? úr a házban?

Ha ostromlunk, ellent kell állanod!

DONÁTFI.

Ne félj, ezentul szirt leszek, kemény!

KLÁRA. *(szelídülve)*

Ugy, édes kincsem! - De még van remény;

Mit sem veszítettünk; itt van Rejte.

DONÁTFI.

Jaj-jaj, ne is említsd!

KLÁRA.

Ő szereti

Leányodat; gazdag, s nőül veszi.

DONÁTFI. *(haraggal)*

Szeretném látni! Egy oly semmiházi!

KLÁRA. *(szintúgy)*

Előbb be kell azt bizonyítanod!

DONÁTFI.

Én bizonyítsak?!

KLÁRA.

S hogyha nem tudod

Bebizonyítani, mért vagy ellene?

Mért bánol oly méltatlanul vele,

Mint a világ velünk bánt?

DONÁTFI.

Éppen az;

Ha ő is: fenn az ernyő, nincsen kas?!

KLÁRA.

Te a szerencsét lábbal tapodod! -

De ha mint kérő jön -

DONÁTFI. *(eréllyel)*

Hozzám fogod

Őt küldni.

KLÁRA.

Nem ily házi zsarnokot - !

DONÁTFI.

Ej Klárikám! megint recitiválsz!

KLÁRA.

Jó, megteendem, mit tőlem kívánsz;
De sokkal inkább szeretted Gizellát,
Mintsem világos ésszel át ne látnád,
Lányunk minő házasságot mulaszt -
Főképp, ha én is jónak látom azt!

NEGYEDIK JELENET

Etelka (jő), előbbiek

ETELKA.

Atyám, két úr van itt.

DONÁTFI.

Nem ismered?

ETELKA.

Hajhászok lesznek, úgy hiszem.

DONÁTFI.

Megyek.

Váltóadósság lesz alkalmasint. *(El.)*

KLÁRA. *(félre)*

Gizellával kell szólnom. Rejteit
Elhanyagolta. Nincs mit válogatni. *(El.)*

ÖTÖDIK JELENET

Etelka (egyedül, az ablakhoz megy)

ETELKA.

Szeles leány! im, még az ablakot
Sem zárta jól be. Aztán nem csoda,
Hogy a fa úgy fogy. - Óh isten! Ez ő!
(Az ablaktól elugrik:)

A báró! - Eszerint nem utazott el.
Az csak ürügy volt. Többé nem akart
A házhoz jární. Ah, szegény Gizella,

Ha ezt megtudja, mily rosszul fog esni!
De tán csalódtam! - *(Ablakhoz megy.)*

Mert én tegnap is
Őt véltem látni, és - nem ő vala. -
Ő az! - Mi ez? - áttér - e házba jön. -
Talán igaz volt, s útról jött haza.
S most ide jó: - Gizellát szereti; -
Óh, bár ugy volna! Mily boldog leend
Az én Gizellám! Hasztalan tagadja,
Ő mégis legjobban tetszék neki -

INAS. *(jelenti)*
Báró Várkövi úr önagysága. *(El.)*

EDELKA.
Óh isten! ide jó. - Elfussak-e? -
Gizellát hívom. - Már késő!

HATODIK JELENET

Etelka, Várkövi

VÁRKÖVI. *(jó, zavarodva)*
Bocsánat!
Lélegzetem a lépcsőn elszorúlt.

EDELKA.
Báró ur - kérem - majd inkább anyámhoz
Fogom vezetni.

VÁRKÖVI.
Sőt ellenkezőleg;
A sorsot áldom, mely először is
E rég kívánt szerencsét adja meg.

EDELKA.
Azt hittük, báró úr elútazott.

VÁRKÖVI.
Akartam; hogyha útamat nem állják.

EDELKA.
Ennek leginkább fog örvideni
Anyám - s Gizella.

VÁRKÖVI.
S nagysád.

EDELKA.

Én? - nem értem.

VÁRKÖVI.

Szabad nyíltan s őszintén szólanom?

EDELKA.

Kérem!

VÁRKÖVI.

S mért járjak mellék-úton?
Hisz végre is legjobb az egyenes út.
Midőn bucsúztam, a nagysád szemében
Két drága gyöngyöt láttam rezgeni. -

EDELKA.

Az - ön csalódott - rosszul látta azt.

VÁRKÖVI.

Jól láttam én azt; és higyem nekem,
E könny szivemre a legsúlyosabb
Terhül nehézkedett, és útamat
Egész tengerrel árasztotta el.

EDELKA.

Nyiltabban szólva: e könny indokát
Ha sejtí, önt gyöngédebbnek hiszem -
S nem fogja magyarázatát kivánni.

VÁRKÖVI.

Oh nem; de mást sug a remény fülembé.

EDELKA. *(sietve)*

Nehogy gyanussá váljék e könnyű,
Bevallom, hogy Gizellát illeté.
Okát ön fogja tudni.

VÁRKÖVI.

Akkor is
Drágák valának, mert e gyöngyszemek
A jó testvért legszebben ékiték.
De bár nevensen ki - én is hiú
Vagyok, hiú, mint minden éveimben -
E könnynek én más magyarázatot
Adtam; ha tán csalódtam, bűnhödöm!

EDELKA.

Kétségkívül csalódott.

VÁRKÖVI.

Mért siet
Ezen gyanút cáfolni? ez teszi
Gyanússá; s ez ad új reményt nekem!

EDELKA.

Reményt? - Bocsásson meg, megint nem értem.

VÁRKÖVI.

Éppen azért, nehogy gyöngédtelen
Legyek, csupán talányban szólhatok,
Nem mondom el, hogyan történt szivemben
E változás: De halvány arca volt,
S a könny szemében, mik feledteték
A rózsá arcot s ragyogó szemet -
Azóta szeretem!

EDELKA.

Felejt, hogy
Gizella testvérének mondja ezt!?

VÁRKÖVI.

Gizella engem nem szeretett soha!

EDELKA.

Ön félreérti - tán rágalmazák -

VÁRKÖVI.

Nem; ezt tulajdon ajkáról tudom.

EDELKA.

Ne higgyen annak; mást mondott nekem.

VÁRKÖVI.

Ugy nincs remény! Ugy ön sem ismeri,
Mi a valódi tiszta szerelem! -
Ha ő szeretne, nem lett volna folyvást
Vidám, enyelgő és hódoltató.
Ő éppen úgy táncolt, s a bókákat
Oly örömet hallá, mint azelőtt.

EDELKA.

Kiméljen azzal, hogy kiméli őt.

VÁRKÖVI.

Hisz én azért őt nem hibáztatom.
De meg kell győznöm, hogy nem bánja őt,
Ha tán azért reményem teljesül.

EDELKA.

S oly bárgyúnak tart, hogy többnek hiszem
Mindezt üres bóknál? - Ön akkor is
Látott, beszélt velem, s mást szeretett.
E változás gyorsabb, mintsem hihetnők.

VÁRKÖVI.

Nem olyan gyors, mint hinné; mert azon
Nap óta majd mindennap láttam önt,
Elmondátam magamnak szavait.
Valóban szörnyüképp bűnös vagyok.
Mert kémszemekkel hálóztam körül.
De higgye el, mindez csak énnekem
Ártott - mert így támadt e szenvedély!

EDELKA.

Látott? - azóta bálban nem valék.

VÁRKÖVI.

Ez fő erénye volt. S én nem is ott
Kerestem önt; hanem - ki fog nevetni!
De föltevém, hogy nem fogok hazudni. -
Midőn piacra vásárolni ment,
Inkognitó, én mint fejedelem,
Vagy inkább, mint szerelmes kis diák,
Nyomában voltam, s végig hallgatám,
Mint alkudott egy óranegyedig
Egy-egy kofával. Láttam, a cseléd
Karján kosárral mint zsémbeskedék:
"Menjünk kisasszony! Nem szégyenli, annyit
Alkudni!" -

EDELKA.

Báró úr, reám pirít!

VÁRKÖVI.

Ellenkezőleg, ez is fő erény
Előttem, mert kissé fősvény vagyok.
És láttam aztán, mért fősvénykedik
E kis gazdasszony, s hogy mért alkuszik
Élet-halálra egypár garasért:
Mert amit ekkép meggazdálkodott,
A koldusok közt osztogatta el.
S midőn bevégzé a vásárt, haza-
Küldötte a cselédet a kosárral.
És én azon törtem most fejemet,
Hová fog menni kis gazdasszonyunk?
Kétségkívül barátnőt látogat meg,
Hogy ami szívét nyomja, elcsevegje?
Óh nem! templomba ment. Utána mentem,

Együtt imádtuk, s tán egy gondolattal
Az Istent, tán ugyanazon szavakkal.
Eltávozott; de arcán látható volt,
Hogy megkönnyebbült szívvel megy haza:
De én nehézült szívvel váltam el;
Mert e perctől szerettem, igazán,
Mélyen s örökre! - Engem ez kötött le;
S ha a bálokra, fényűzésre gondol,
Meg fogja érteni: mi oldozott fel. -
És most tanitszon meg, hogy nyerhetem meg
Az ön szívét is!

ETELKA.

Az nem oly nehéz...
Ne várjon tőlem nyiltabb vallomást,
Mert a multért pirulnom kellene,
Jobbnak hisz, mint amilyen én vagyok.
Erénynek látta, ami gyöngeség volt.
Én nem szerettem úgy testvéremet,
Mint véli - mert - *(elfordított arccal:)*
mindig szerettem önt!

VÁRKÖVI.

És mégis titkolá! - volt ereje
Titkolni? volt ereje lemondani?
Legszebb erénye volt, mit legnagyobb
Bünének tartott! - Atyjától szabad
Kezét megkérnem?

ETELKA.

Báró úr, hiszi,
Hogy ez Gizellának nem fogna fájni?

VÁRKÖVI.

Talán hiúságát megsértheti,
De nem szerelmét! mert hitem szerint
Gizella nem szerelmes senkibe.
Az álgöngéség áldozatai
Miért legyünk mi? s boldogtalanok
Azáltal, ami őt sem boldogítja?
Vagy édesanyjával szóljunk előbb? -

ETELKA.

Nem, nem; atyámmal.

VÁRKÖVI. *(kezet csókol)*

Úgy hozzá megyek. *(El.)*

ETELKA. *(maga)*

Óh, csak Gizellának ne fájna ez!

De amit érzett, az nem szerelem:
Vagy az nem az, amit én érzek!

HETEDIK JELENET

Gizella, Etelka

GIZELLA. *(jó)*
A báró itt van - Terka súgta meg.

ETELKA.
Itt volt.

GIZELLA.
Volt? Elment?

ETELKA.
Nem.

GIZELLA.
Hol van tehát?

ETELKA.
Atyánkhoz ment.

GIZELLA.
Atyánkhoz? - Tudtam én!

ETELKA.
- - Mit? Óh szólj!

GIZELLA.
Hogy visszatér, s nem oly könnyen felejt!

ETELKA. *(félre)*
Ha ez való, engem kétségbeejt!

GIZELLA.
Elútazott, s a mágnes visszavonta.

ETELKA.
Ha tán csalódom, s nem az hozta vissza?

GIZELLA.
Hiszen szeret -

ETELKA.
S te? - Tán nem szereted?

GIZELLA.

Inkább a báró, mint e Rejtei.
Ámbár van több is. Például Vizi
Majd megbolondul, oly nagyon szeret.
Aztán a város, mely most azt hiszi,
Hogy ő hagyott el, mérgeledni fog,
Látván, hogy mégis báróné vagyok!

EDELKA.

S ha ő másért jött volna?

GIZELLA.

Azt hiszed?

EDELKA.

Ez új csalódás fájna-é neked?

GIZELLA.

Én és kétségbeesni!? - Nem vesz el?
Ugy e szegény bárót sajnálni kell;
Mert többet vesz, mint én nyernék vele.
Sőt - csak választanom ne kellene! -
S így is - galambkedélyemnek köszönje,
Ha a kosártól meg leend kimélve.
Ah, csak az a Rejtei volna más; -
Oly jólesnék most a kosaradás!

EDELKA. *(félre)*

Sértett hiúság ez, nem szerelem. *(El.)*

NYOLCADIK JELENET

Klára, Rejtei (jönnek), Gizella

KLÁRA.

Kedves Gizellám, ő nyilatkozott -

GIZELLA.

Szokás szerint bókokkal halmozott.
Nem más az ily bók, mint virágbokréta:
Elvesszük azt, de ritkán tesszük el.

REJTEI.

Kedves nagysád, s ha most nem volna tréfa?
Ha most komolyan léptem volna fel?

GIZELLA.

Majd máskor! Farsang van: még most kacagjon!

REJTEI.

Ne szóljon így, mert bátorságom elhagy.

GIZELLA.

Ej, oly ijesztő rém vagyok, hogy oly nagy
Bátorság kell ahhoz?

REJTEI.

Úgy van, kisasszony,
Mert e szavától függ élet-halálom!

KLÁRA.

Hallgasd ki végre!

GIZELLA. *(nevetve)*

Élet és halál
Van a kockán?! Siessen, el talál
Különben késni!

REJTEI.

Tudja, hogy imádom!
Midőn a báró kezdett -

GIZELLA.

Ön imád?
Tudom; de ne felejtse e szavát! -
Tudják-e, hogy a báró visszatért?

REJTEI.

Mi gondom -

GIZELLA.

Apropos! mit is beszélt
Felőlünk a világ?

REJTEI.

Hogy kosarat
Kapott.

GIZELLA.

Még nem; de kaphat.

REJTEI.

Kéz alatt
Én hírelém azt.

GIZELLA.

Ön mutatta bé;
Valóban ezt nem okosan tevé.

KLÁRA.
Ő ezzel azt akarja mondani -

GIZELLA.
Hogy ötezer forint is valami.

REJTEI.
Ments isten! Én megkérem szép kezét -

GIZELLA.
Ha arra majd én felhatalmazom.

KLÁRA. *(Rejteihöz)*
Megléptük őt. Engedjen szólanom;
Én majd meggyőzőm szívét és esztét.

REJTEI. *(zsebkendővel törölve szemeit)*
Elfojtnak úgy is szűmnek árjai! *(Hátravonul.)*

GIZELLA.
Anyám, mit gondol? Én és Rejte!

KLÁRA.
Tán azt hiszed, hogy mi gazdagok vagyunk?

GIZELLA.
Amit mamácska mondott, azt hiszem:
Atyám dús gazdag, s még mi várhatunk;
S én ezt az embert nem szenvedhetem!

KLÁRA.
Csalódás volt; atyád majdnem szegény -

GIZELLA.
Úgy mit jelent ez a fejedelmi fény?
S anyám azt véli, ezzel rám ijeszt?
Én mind Etelkának hagyandom ezt;
A hozományt én nélkülözhetem. *(Azok jönnek.)*
Mindjárt meglátja, hogy azt tehetem!

KLÁRA. *(félre)*
Én ástam a vermet magunk alatt!

REJTEI. *(félre)*
Most értem! mellőz e vágytárs miatt!

KILENCEDIK JELENET

Donátfi, Várkövi, Etelka (már előbb jöttek), előbbiek

GIZELLA. *(anyjához, Várkövit mutatva súgja)*
Egy kis meglepetés!

KLÁRA.
Ah, Várkövi!?

GIZELLA. *(súgva)*
Ezért kapott kosarat Rejtei!

KLÁRA.
Okos gyerek vagy!

DONÁTFI.
Kedves feleség,
Örömhír! a báró lányunk kezét
Meggörte.

KLÁRA.
Ez valóban meglepő!

GIZELLA. *(félre)*
S ha kosarat adnék!

REJTEI. *(félre)*
Tudta, hogy ő
Van a játékban!

VÁRKÖVI. *(Etelkát anyjához vezeti)*
Áldásért esengünk!
Donátfi úr már megáldotta frígyünk.

KLÁRA. *(bámulva és örömmel)*
Mi? mit? - Etelka?! - Báró úr, valóban
Ez oly váratlan, mintha álom volna!

REJTEI. *(félre)*
No most majd én is jó leszek neki!

DONÁTFI.
Épp így csudálkoztam; de Várkövi
Meggagyarázta -

VÁRKÖVI.
Hogy szerettük egymást!

KLÁRA.
De hát miért volt e nagy titkolódás?

GIZELLA.

Rossz testvér, nem volt hozzám bizodalmad!

(Megöleli.)

Nem! legjobb testvér széles e világon! *(Súgva:)*

Mert most belátom, most tisztán megértem,

Te áldozat akartál lenni értem!

E kis csalódás nem fáj énnekem. *(A báróhoz:)*

Szeresse őt úgy, mint én szeretem!

KLÁRA.

Báró ur, hogyha mindez nemcsak álom,

Akkor boldog csalódás, s én megáldom!

REJTEI. *(félre)*

Rajtunk a sor! - Kérem nagysádtokat,

Hogy az áldással gazdálkodjanak,

Annak felére én tartok igényt -

GIZELLA.

Előbb engedjen engem szólanom.

Nekem negyedrészt áldás nem elég,

S így a féláldást meg nem oszthatom.

KLÁRA. *(titkon)*

De miután -

GIZELLA. *(szintúgy)*

Még jobbat is kapok.

DONÁTFI. *(Rejteikhez)*

Őn azt hiszi, hogy én gazdag vagyok?

REJTEI.

Óh kérem, arra én nem gondolok.

DONÁTFI.

De minthogy a Gizella hozománya

Csak tízezer forint lesz, ön belátja -

REJTEI.

Oh kérem; én és a nagylelkűség

Egy nap születünk.

DONÁTFI.

Önnek az elég

Csak másfél évre volna. Miután

Őn minden évben négy-ötezret ad ki,

S miután csak tízezer a hozomány,

S öntől előbb négyezret kell levonni;

Több nem marad, csak hatezer forint.

REJTEI.
Tőlem levonni?!

DONÁTFI. *(egy csomó váltót mutat)*
E váltók szerint -
Most kaptam. - S minthogy ön nem tud fizetni,
Becsés személyét fogjuk még ma kérni.

REJTEI. *(magában)*
Leányát kérem, s ím - ő engemet kér!

KLÁRA.
De hát mi ez?

REJTEI.
Az álarc mit sem ér,
Ha a farsang lejár. Váltóm lejárt,
S konok hitelezőm engem bezár.

KLÁRA.
Ön minket eszerint csak ámitott?!

REJTEI.
Bocsánat! itt csak én lőttem bakot.
Én lepke voltam, fényes külsejű,
Csapongó, s éppoly rövid életű.
A fény s divat szerelme felkapott,
De Spitzenberger a földhöz csapott.
(Gizellára nézve:)
Azt hittem, Ámor majd uj röptet ad;
De hajh, az is csak elpergelte szárnyamat!
(Donátfihoz:)
De tennék egy okos ajánlatot.
Ha Spitzenberger engem becsukat,
Naponként egy húszast kell adnia,
S a pénzét mégsem kapja meg soha;
De hogyha nem csukat be, megmarad
Az a húszas; azt naponként adja ki
Százhusz percentre: így törlesztheti
Az én adósságom pár év alatt.

VÁRKÖVI.
Barátocskám, tán jobb lesz e tanács:
Szived nem romlott, tudsz is valamit;
Keress magadnak jobb alkalmazást:
Gazdálkodjál, mert csak az gazdagít.

REJTEI.
Ez Spitzenbergertől meg nem szabadit!

VÁRKÖVI.

Műszóval: én majd arranzsírozom.

REJTEI.

Óh szabadíts meg ettől a gonosztól;
Több kísértetbe nem hoz, fogadom!

KLÁRA. (*Donátfihoz halkán*)

Barátom, légy ur a háznál magad;
Látom, neked volt mindig igazad.

DONÁTFI.

Bölcs férj vagyok én a teóriába',
De gyöngé in praxi! De tán okúltunk;
S a súlyegyent, melyen fennáll Evrópa,
Mi is fenntartjuk - csak ne tántorodjunk!